

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF AAN DE LESSIUSSTRAAT TE BRECHT

PROEFSLEUVENONDERZOEK

NOTA: VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 505

Rapport opgemaakt door : Anna De Rijck

Kontichsesteenweg 38

2630 Aartselaar

augustus 2017

Dossiernr. 21822

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief aan de Lessiusstraat te Brecht:
Proefsleuvenonderzoek

Auteurs

Anna De Rijck

Projectnummer

21822 (intern)

2016K203 (OE)

Plaats en Datum

Aartselaar, augustus 2017

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 505

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	24-08-2017	Interne draft
v1	25-08-2017	Externe draft / definitieve versie
v2		Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectmanager	Anouk Van der Kelen
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Anouk Van der Kelen
Director	Didier Reyns/Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1	Administratieve gegevens.....	7
DEEL 2	Rapport.....	8
1	Inleiding	8
1.1	Onderzoeksvragen.....	9
2	Landschappelijke situering	11
2.1	Topografische situering	11
2.2	Bodemkundige situering.....	14
2.3	Geologische situering	15
3	Historiek en archeologische situering.....	17
3.1	Historische situering	17
3.2	Cartografische bronnen	17
3.3	Archeologische voorkennis.....	23
4	Archeologische verwachting.....	25
5	Resultaten proefsleuvenonderzoek.....	26
5.1	Onderzoeksstrategie.....	26
5.2	Resultaten van het proefsleuvenonderzoek.....	28
5.3	Onderzoeksvragen Onroerend Erfgoed	46
5.4	Besluit	46
5.5	Samenvatting.....	47
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening.....	48
7	Bibliografie.....	49
8	Bijlagen	50
8.1	Sporenlijst.....	50
8.2	Vondstenlijst.....	50
8.3	Profielenlijst.....	50
8.4	Fotolijst.....	50
8.5	Dagrapport	50

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het plangebied (bron: Monument Vandekerckhoven nv 2016).....	8
Figuur 2: Overzicht van de geplande werken (Monument Vandekerckhove 2016)	9
Figuur 3: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (Monument Vandekerckhove 2016).....	11
Figuur 4: Aanduiding van het plangebied met zicht op de perceelsindeling (Monument Vandekerckhove 2016).....	12
Figuur 5: Uittreksel uit het DHM met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (Monument Vandekerckhove 2016).....	13
Figuur 6: Detail van een uittreksel uit het DHM met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016).....	13
Figuur 7: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016).....	14
Figuur 8: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016).....	15
Figuur 9: Quartair geologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016).....	16
Figuur 10: Ferrariskaart (1770-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (Geopunt 2017)	18
Figuur 11: Detail van de Ferrariskaart (1770-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016)	18
Figuur 12: Detail uit de Atlas der Buurtwegen (1841) van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016).....	19
Figuur 13: Detail uit de kaart Vandermaelen (1846-1854) van het onderzoeksgebied (rood) (Monument Vandekerckhove 2016).....	20
Figuur 14: Detail van de Popp-kaart (1842-1879) (rood) (Monument Vandekerckhove 2016)...	21
Figuur 15: Luchtfoto (1971) (Monument Vandekerckhove 2016).....	22
Figuur 16: Luchtfoto (1979-1990) (Monument Vandekerckhove 2016).....	22
Figuur 17: Topografische kaart met aanduiding van de relevante CAI locaties onderverdeeld volgens verschillende bufferafstanden (Monument Vandekerckhove 2016).....	23
Figuur 18: Overzicht geplande proefsleuven (Monument Vandekerckhove 2017)	26
Figuur 19: Overzicht aangelegde proefsleuven (Abo nv).....	27
Figuur 20: Zicht op betonnen verstoring afkomstig van recente bebouwing in het noorden van het plangebied (Abo nv)	27
Figuur 21: Zicht op de zuidelijke helft van werkput 5 (Abo nv)	28
Figuur 22: Zicht op S1.3 in coupe (Abo nv)	29
Figuur 23: Zicht op spoor 5.7 (onder) en S5.6 (Abo nv).....	29
Figuur 24: Zicht op sporen S3.16 (links) en S3.15 en S3.14 (rechts) (Abo nv).....	30
Figuur 25: Coupe op spoor 3.16 (Abo nv).....	30
Figuur 26: Coupe op S5.9 (Abo nv)	31
Figuur 27: Coupe op S6.5 en S6.6 (Abo nv)	31
Figuur 28: Zicht op greppels (S3.13 en 3.11) (Abo nv).....	32
Figuur 29: zicht op sleufwanden met links en rechts bakstenen pakketten in de wand (onderste plaggende pakket) (Abo nv).....	33
Figuur 30: Zicht op uitbraakkuil en verstoring aan de noordelijke zijde van WP3 (Abo nv).....	34

Figuur 31: Zicht op recente waterput en fundering/kelder aan de noordelijke zijde van WP4 (Abo nv).....	34
Figuur 32: Zicht op een (sub)recente waterput (S2.2).....	35
Figuur 33: Zicht op waterput/kuil (S4.6) doorsneden door S4.16	36
Figuur 34: Zicht op waterput/kuil (S4.17) doorsneden door S4.A8 (donkerbruin)	36
Figuur 35: Zicht op waterput/kuil (S5.2)	37
Figuur 36: Uitgevoerde boringen op vermoedelijke waterputten/kuilen.....	37
Figuur 37: Allesporenkaart (Abo nv)	38
Figuur 38: Detail van ASK: dwarssleuf (WP6) tussen WP3 en WP4 (Abo nv)	39
Figuur 39: Detail van de stenen structuren in het noorden van WP4 (Abo nv)	39
Figuur 40: TAW-waarden op de rand van de werkput (oost) en op het vlak (west)	40
Figuur 41: Profiel 1.1 op foto en tekening (Abo nv).....	41
Figuur 42: Profiel 3.2 op foto en tekening (Abo nv).....	42
Figuur 43: Vondstenlijst (Abo nv)	43
Figuur 44: Scherven afkomstig van één grape uit de nieuwe tijd (Abo nv).....	43
Figuur 45: Voorbeeld van volledige 17 ^e -eeuwse grape (Website Geheugen van Nederland)	43
Figuur 46: ASK op Ferrariskaart (1771-1777) (Abo nv)	44
Figuur 47: ASK op Atlas der Buurtwegen (1841) (Abo nv)	45

DEEL 1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Titel	Proefsleuvenonderzoek te Lessiusstraat, Brecht (OE: 2016K203)
Site	Brecht, Lessiusstraat, Schoolplein
Rapportagedatum:	augustus 2017
Type Onderzoek:	proefsleuvenonderzoek
straat + nr. of omschrijving	Lessiusstraat 15
• postcode :	2960
• deelgemeente :	Brecht
Kadaster:	Afdeling 4, sectie D, percelen 461z, 461a2, 461b2, 461c2, 461x, 461w, 461y, 459s, 459t (partim), 450z (partim) en 450w (partim)
Uitvoerder	Melissa Lamberts, Veerle Caelen, Anna De Rijck
Verwerking	Anna De Rijck, Veerle Caelen
Contactpersoon Onroerend Erfgoed	Leendert van der Meij
Termijn	augustus 2017
Reden van de ingreep in de bodem	Uitvoeren uitgesteld vooronderzoek
Archeologische verwachting	Multi-periodische verwachtingen voor het projectgebied
Doelstelling	Evaluatie grondsporen en bodemopbouw
Resultaten	geïsoleerd spoor ouder dan de post-middeleeuwen, post-middeleeuwse grondsporen en stenen structuren, recente verstoringen
Thesaurus	Middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, plaggendek

DEEL 2 RAPPORT

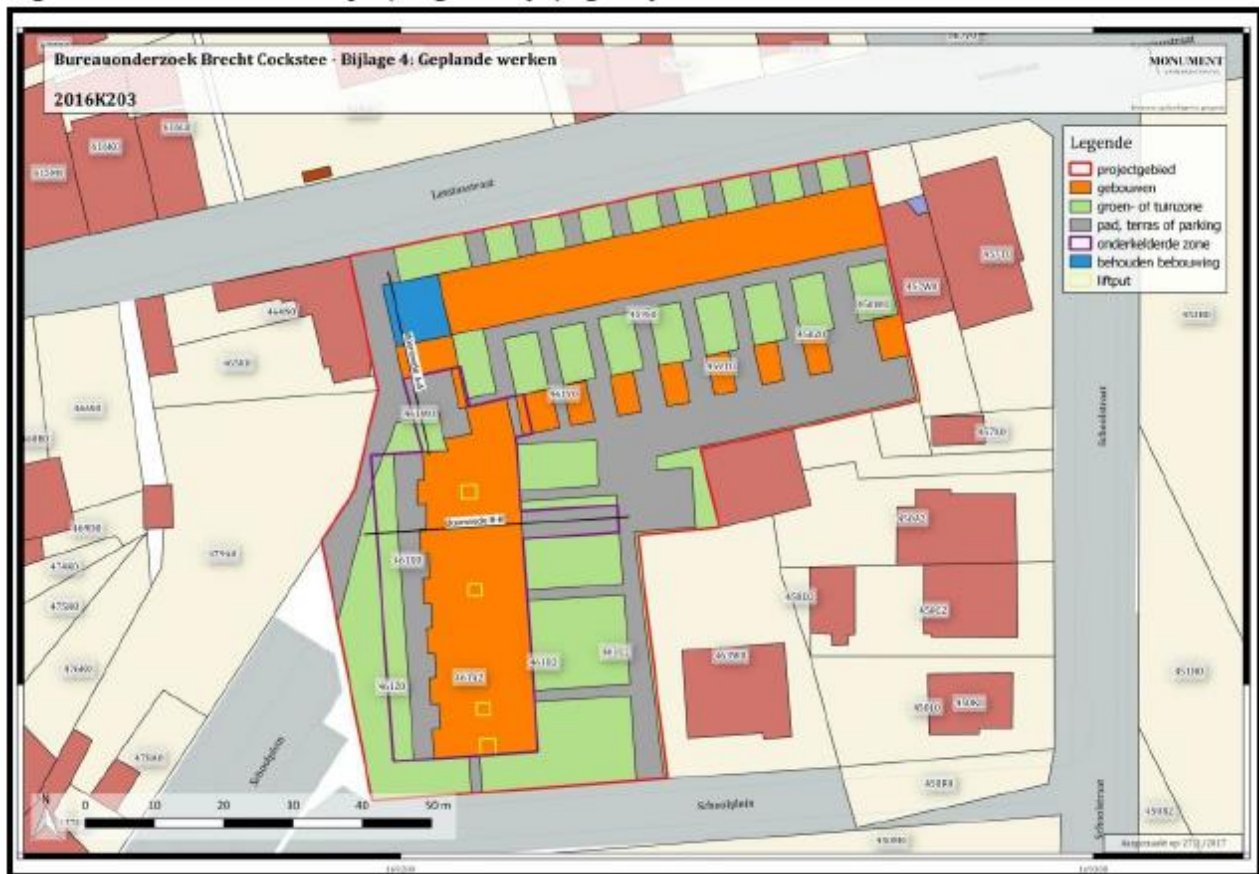
1 INLEIDING

Door Monument Vandekerckhove nv werd een archeologienota opgemaakt in het kader van de stedenbouwkundige vergunning naar aanleiding van de geplande bouwwerkzaamheden in Brecht langs de Lessiusstraat. Het programma van maatregelen adviseerde een proefsleuvenonderzoek. Gezien echter het onderzoeksgebied in het zuiden nog bebost was, er nog een aantal gebouwen gesloopt moesten worden en het terrein nog niet in eigendom van de opdrachtgever was, zou verder vooronderzoek in uitgesteld traject gebeuren. Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd door Abo nv – nadat het terrein vrij en toegankelijk was gemaakt zoals aangegeven in het Programma van Maatregelen opgemaakt door Monument Vandekerckhove nv - en de resultaten van dit onderzoek zullen hieronder worden besproken.

Figuur 1: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het plangebied (bron: Monument Vandekerckhoven nv 2016)

Het onderzochte terrein (4.926m²) zal dienst doen als woonzone waarin plaats zal zijn voor ontspannings- en groenzones. Er zal een appartementsblok en woningenblok gebouwd worden. Ook de nodige nutsleidingen, septische en regenwaterputten zullen voorzien worden. De woningenblok zal slechts voor een klein deel onderkelderd worden; de appartementsblokken krijgen wel een volledige ondergrondse verdieping tot -3m MV. Verder worden de appartementsblokken voorzien van 4 liftkokers die elk nog 120cm dieper gaan dan de verstoring aangebracht door de onderste verdieping. Doordat deze werken gepaard zullen gaan met aantasting van het eventuele aanwezige archeologisch bodemarchief, werd een proefsleuvenonderzoek over quasi heel het terrein geadviseerd en goedgekeurd door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Figuur 2: Overzicht van de geplande werken (Monument Vandekerckhove 2016)

1.1 ONDERZOEKSVRAGEN

Een aantal van de vooropgestelde onderzoeksvragen werd reeds beantwoord binnen de reeds uitgevoerde bureaustudie. Deze worden ter volledigheid hieronder overgenomen (bron: Monument Vandekerckhove nv 2017).

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Er zijn geen archeologische gegevens gekend over de site zelf. Wel komen divers archeologische sites voor in de directe omgeving en bovendien bevindt het terrein zich in de dorpskern van Brecht.

- Zijn er indicaties dat de bodem (deels) verstoord is?

De enige indicatie hiervoor is de aanwezigheid van de huidige nog af te breken en reeds afgebroken bebouwing. De reeds afgebroken bebouwing bevindt zich eerder centraal binnen het plangebied in het noordelijke deel. Het overgrote deel van het terrein heeft geen visueel herkenbare verstoringen.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Rondom het gebied komen plaggenbodems voor. In de meeste gevallen zorgt deze ervoor dat de oudere archeologische sporen goed afgedekt en dus goed bewaard zijn.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De ontwikkeling van de nieuwe gebouwen en het appartement zullen gepaard gaan met aanzienlijk bodemverstoringen bv. door de aanleg van kelders, nutsvoorzieningen, funderingen, ... De werken hebben een nefaste impact op het archeologisch bodemarchief over het gehele terrein.

- Is er een archeologisch site aanwezig? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Op basis van enkel de bureaustudie kunnen deze vragen niet beantwoord worden. Wel toont het bureauonderzoek aan dat Brecht en de directe omgeving rijk is aan diverse archeologische sites.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder vooronderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Er wordt een zone van ca. 4750m² afgebakend voor verder archeologisch onderzoek in de vorm van proefsleuven, met uitzondering van de te behouden woning in de noordwestelijke hoek. In totaal worden vijf parallelle sleuven aangelegd volgens een N-Z oriëntatie, aangevuld met kijkvensters, dwars- en/of volgsleuven. Deze sleuforiëntatie geeft het meeste trefkans bij het opsporen van de oude gebouwstructuren die overwegend volgens een O-W tot ZW-NO as zijn opgebouwd.

De onderzoeksvragen die verder dienen beantwoord te worden, zijn:

- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?
- Welk is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?

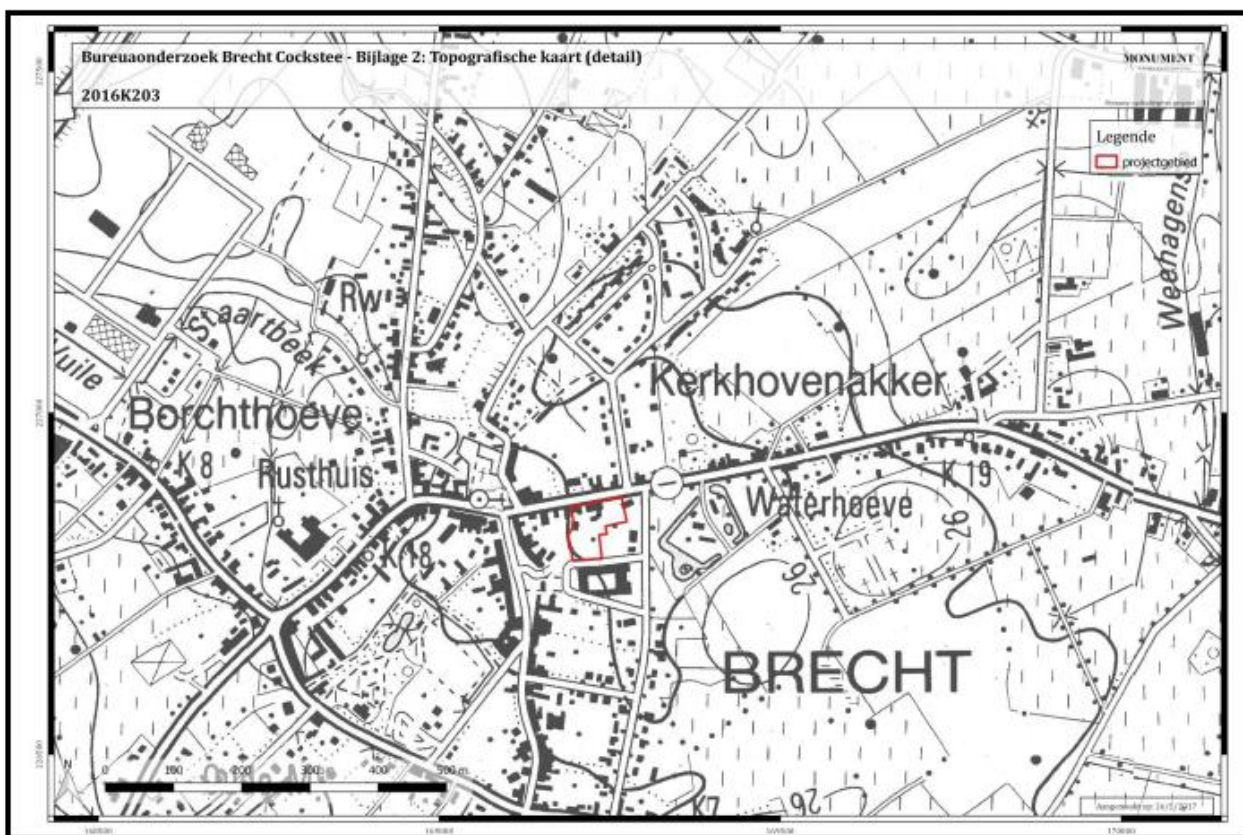
De reeds uitgevoerde bureaustudie bestond uit een landschappelijke, historische en archeologische studie van het onderzoeksgebied. De resultaten hiervan werden door Monument Vandekerckhove neergeschreven; deze worden hieronder opnieuw weergegeven.

2 LANDSCHAPPELIJKE SITUERING

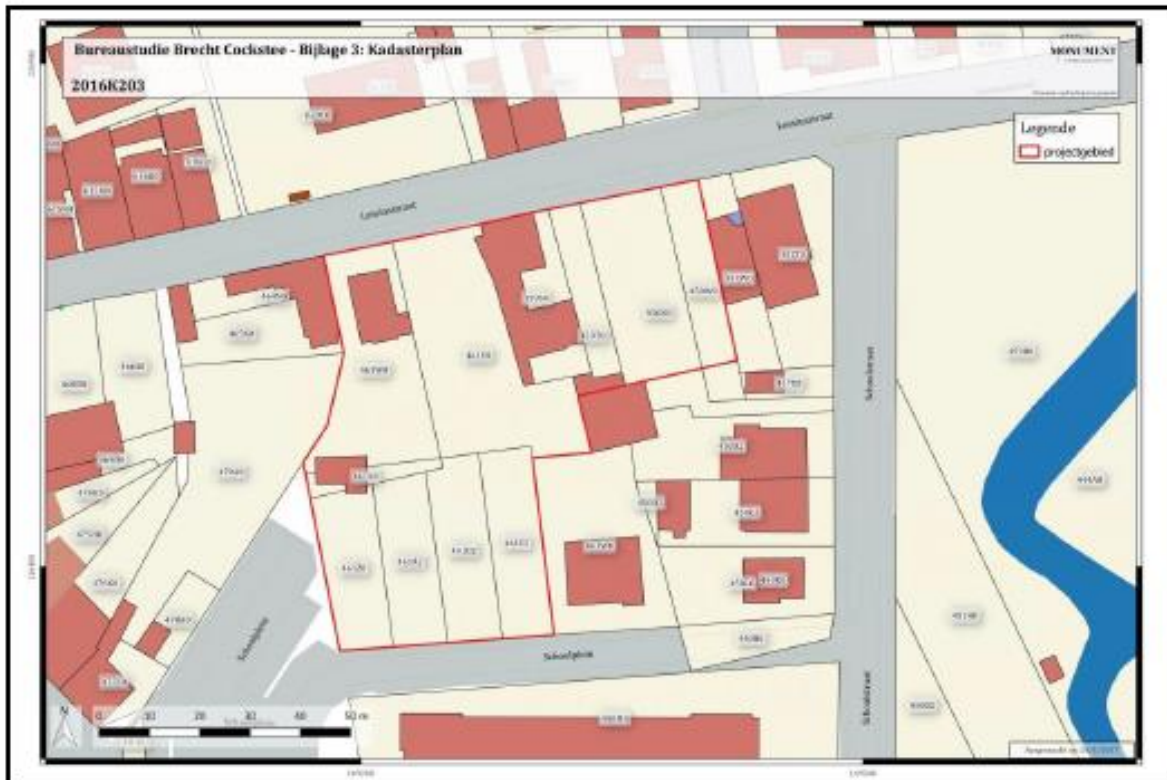
In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake topografie, bodemkunde en geologie in relatie tot de historische en archeologische gekende kennis van het onderzoeksgebied. Dit vormt de basis voor de archeologische analyse van het onderzoeksgebied.

2.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

Brecht is gelegen in de provincie Antwerpen in de regio van de Noorderkempen en grenst aan Wuustwezel, Hoogstraten, Rijkevorsel, Malle, Schilde, Zoersel, Schoten en Brasschaat. Sinds 1977 maken Sint-Lenaarts en Sint-Job-in-'t-Goot ook deel uit van Brecht. Het plangebied situeert zich aan de Lessiusstraat tussen de Schoolstraat en het Schoolplein op een 100-tal meter ten oosten van de kerk, in het centrum van Brecht.

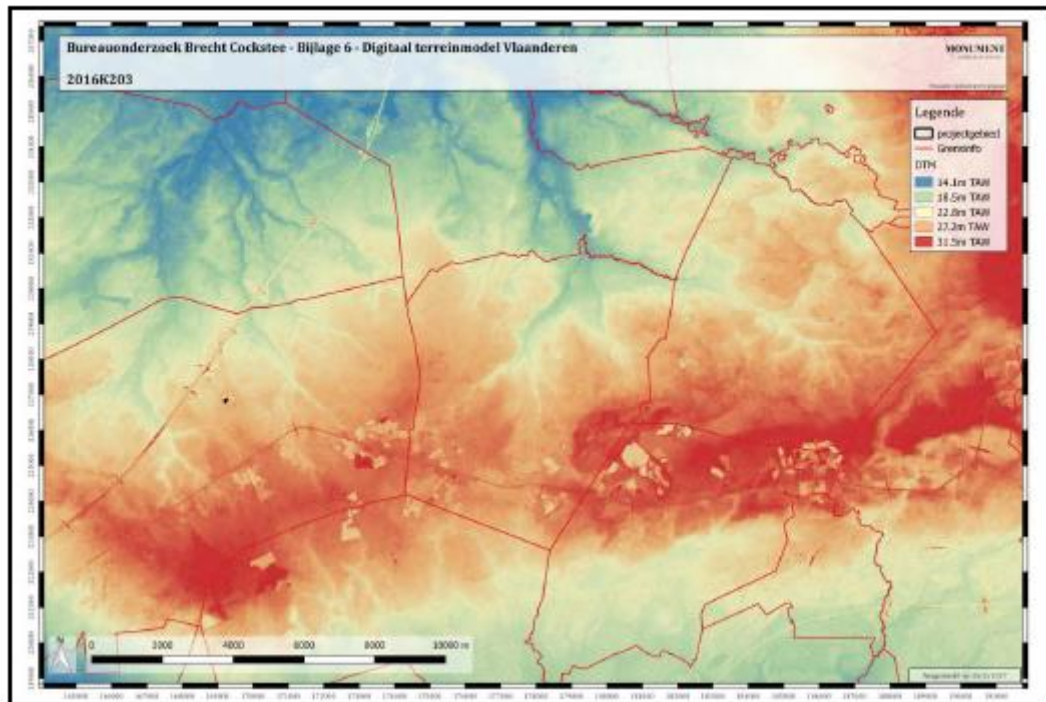

Figuur 3: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (Monument Vandekerckhove 2016)

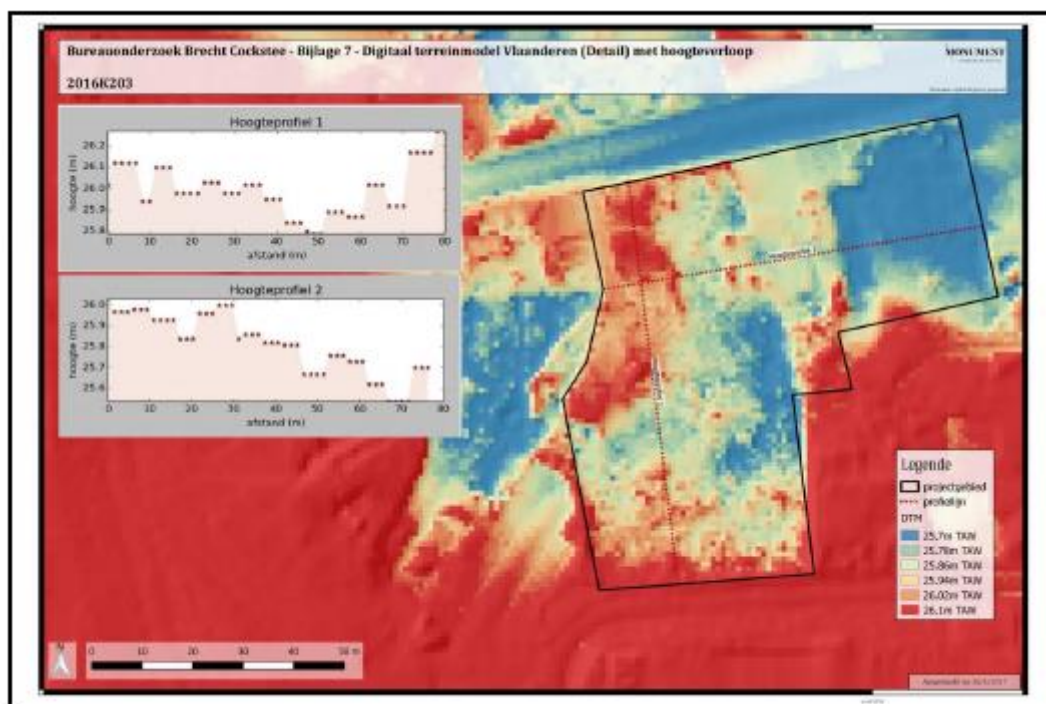

Figuur 4: Aanduiding van het plangebied met zicht op de perceelsindeling (Monument Vandekerckhove 2016)

Brecht bevindt zich in de Noorderkempen, die samen met de Zuiderkempen de Kempische laagvlakte vormen. Het gebied kent een vlak reliëf met lokaal duingebied. Voorts situeert Brecht zich in zandig Vlaanderen. Landschappelijk gezien bevindt het centrum van Brecht en bijgevolg ook het onderzoeksgebied zich bovenop een zandrug die zich uitstrekt van west naar oost. Deze vormt de waterscheiding tussen het Scheldebekken in het zuiden en het Maasbekken in het noorden. Het algemeen reliëf in Brecht is vrij vlak met hoogtes in het centrum rond +26m TAW. De hoogteprofielen doorheen het terrein tonen een matig hoogteverschil aan met +25m TAW in het oosten en + 26,1m TAW in het westen en zuiden. Wanneer er meer wordt ingezoomd op het digitaal hoogtemodel merken we dat er kleine reliëfsverschillen aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein. De noordwestelijke hoek is duidelijk opgehoogd, wellicht in het kader van de bouw van de woning. Verder bevinden zich centraal en in het oosten de laagst gelegen zones.

Figuur 5: Uittreksel uit het DHM met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (Monument Vandekerckhove 2016)

Figuur 6: Detail van een uittreksel uit het DHM met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016)

2.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

Het onderzoeksgebied valt volledig binnen een bebouwde zone. Net ten oosten komt het bodemtype w-Pdm voor. Deze wordt omschreven als een matig natte lichte zandleembodem met een dikke antropogene humus A-horizont, ook wel aangegeven als een plaggendek. Ten oosten daarvan bevindt zich het type Scm. Deze betreft een matig droge lemige zandbodem met een dikke antropogene humus A-horizont. Ten westen tenslotte bevindt zich in het westen een Sdm bodem. Deze wordt gekenmerkt door een matig natte lemige zandbodem met een dikke antropogene humus A-horizont of plaggendek. In alle omliggende bodemtypes bevindt zich een zogenaamd plaggendek. Het op deze locatie 50 à 60cm dik plaggendek bestaat uit een stelselmatig opgehoogd en bewerkt organisch pakket dat zijn ontstaan dankt aan het opbrengen van bemeste plaggen op droge pleistocene dekzandruggen, dit om de vruchtbaarheid van de zandig akkers te verbeteren. Vaak zorgt dit voor een goede bewaring van de oudere sporen die hierbij afgedekt worden.

Figuur 7: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016)

Op de potentiële bodemerosiekaart staat het onderzoeksterrein aangeduid als niet gekarteerd en ook de bodemgebruikskaart verschaft weinig nieuwe informatie. Beide kaarten worden om deze redenen niet afgebeeld.

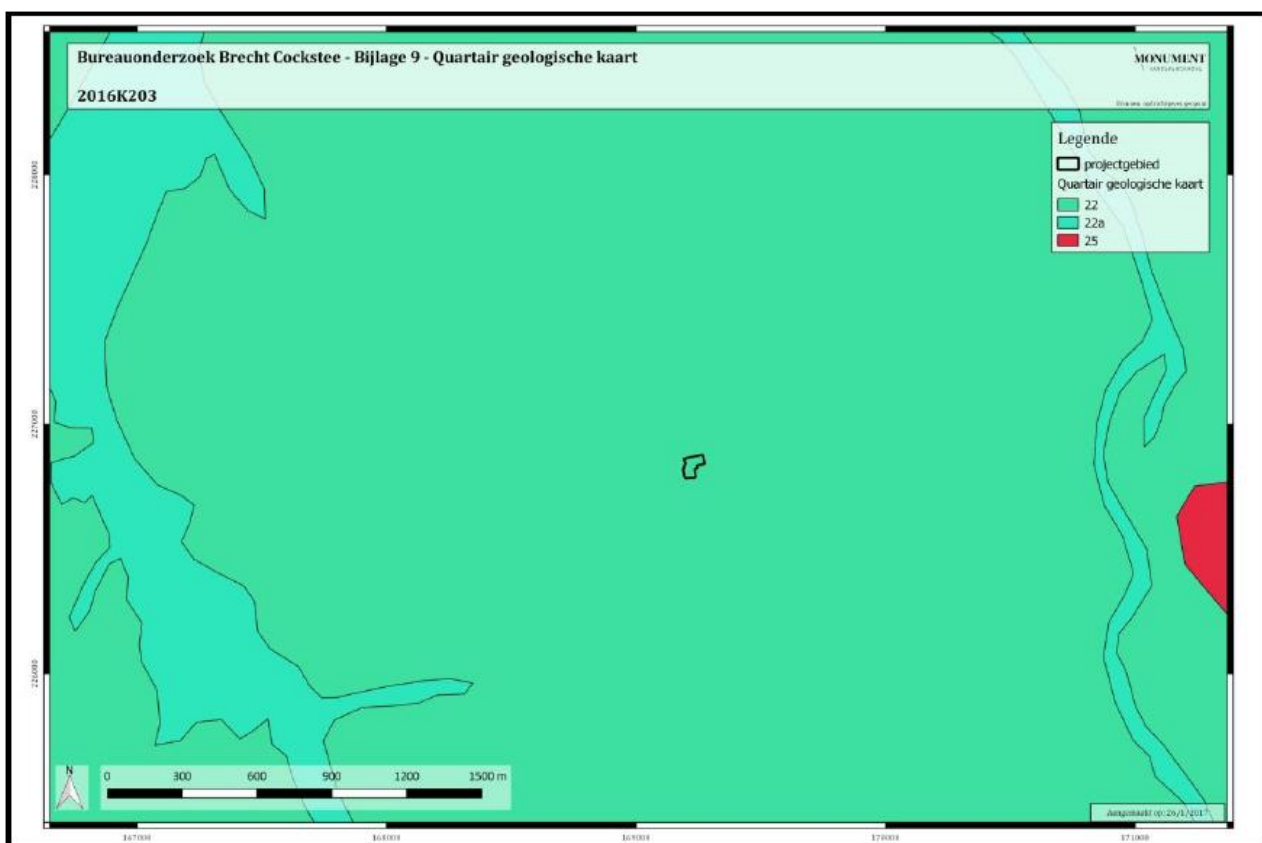
2.3 GEOLOGISCHE SITUERING

Op de tertiair geologische kaart wordt het onderzoeksgebied binnen het lid A van de Formatie van Merksplas weergegeven. Deze lagen bestaan uit kwartsrijk grijs half grof tot grof zand dat regelmatig klei-intercalaties vertoont. Verder komen in de zanden glimmers, schelpfragmenten, gerold hout, veen, en keitjes voor. De dikte van de tertiaire lagen bedraagt hier 0 tot 5m.

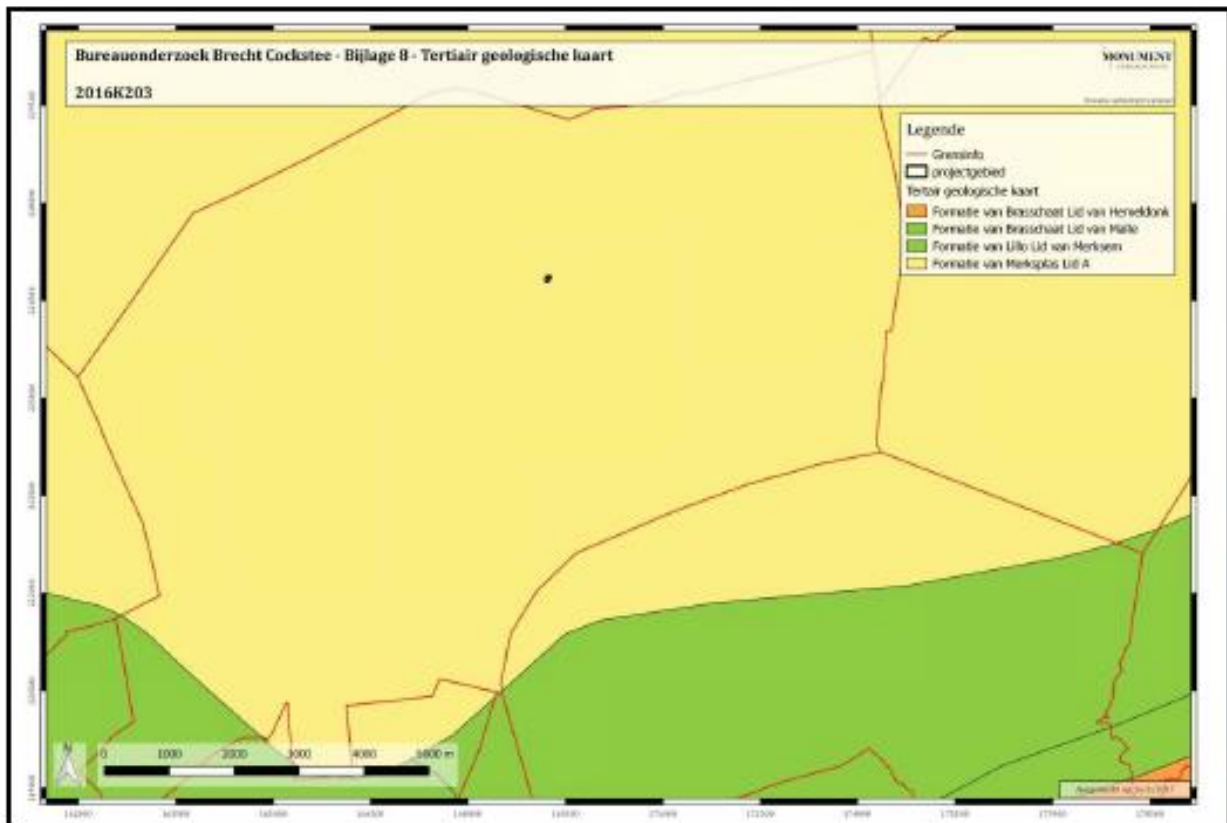
De Quartair geologische kaart toont het volledige onderzoeksgebied binnen profieltype 22. Dit impliceert dat er geen holocene en/of tardiglaciale afzettingen voorkomen bovenop de pleistocene sequentie. Het profieltype blijkt specifiek te zijn voor de Noorderkempen. Bovenaan bevinden zich eolische afzettingen uit het weichseliaan tot vroeg-Holoceen (ELPw) en/of hellingsafzetting (HQ). De onderliggende tertiaire laag bestaat uit estuariene getijdenafzettingen met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen uit het vroeg-Pleistoceen of tertiair. Hieronder situeren zich nog estuariene getijdenafzettingen met mogelijk aan de top fluviatiele afzettingen uit het vroeg-Pleistoceen of tertiair.

Samenvattend kunnen we stellen dat het gaat om een eolisch afgezet zanddek bovenop een tertiair substraat van klei en zand dat afgezet werd onder estuariumcondities.

De geomorfologische kaart is voor deze streek niet voorhanden en kon dus ook niet worden afgebeeld.

Figuur 8: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016)

Figuur 9: Quartair geologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016)

3 HISTORIEK EN ARCHEOLOGISCHE SITUERING

3.1 HISTORISCHE SITUERING

De eigennaam Brecht verwijst naar zijn ligging op een heuvel en is afgeleid van het Germaanse 'Brakti', wat gekend staat als een toponiem verwijzend naar en berg. Brecht zou voor het eerst vermeld worden in 1173. Tijdens de 13^e eeuw is de heerlijkheid Brecht nog deels in het bezit van de familie Berthout en deels in die van de familie Wilre. Pas in de eerste helft van de 17 eeuw werden beide delen samengevoegd door de graaf van Hoogstraten. Op het einde van de 16 eeuw keerde het tij voor Brecht na een kortstondig cultureel hoogtepunt gekend te hebben. De opstanden tegen de Spaanse overheersing zorgden ervoor dat Brecht in een neerwaartse spiraal terecht kwam. Aan het eind van de 16^e eeuw werd het dorp geplunderd en verwoest en zelfs tijdelijk verlaten. Tijdens de daaropvolgende eeuw kreeg Brecht te lijden onder de belegeringen van Bergen-op-Zoom (1622) en Breda (1625). Tussen 1740 en 1748 volgde dan nog de Oostenrijkse Successieoorlog.

3.2 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

3.2.1 KAART VAN FERRARIS (1771-1777)

Wanneer we uitzoomen op de Ferrariskaart valt vooral het rurale landschap (in dit geval heide) op waarbinnen de Brechtse agglomeratie zich als een eiland bevindt. In het zuiden van de huidige gemeente bevindt zich nog steeds de Brechtse Heijde, die deel uitmaakt van de Westmaltesche Heijde. Deze heidegordel was in eigendom van de gemeente Brecht en functioneerde als gemeenschappelijk goed waar men schapen kon laten grazen, heideplaggen kon steken en bijenkorven kon plaatsen. Dit traditionele landbouwsysteem bleef tot in de 19^e eeuw bestaan, waarna deze weinig vruchtbare gronden werden omgezet in landbouwgebied. Bewoning concentreerde zich hoofdzakelijk in de dorpskern bij de Sint-Michielskerk en langs het langgerekte driehoekige dorpsplein (dries). Ten oosten van het dorp valt nog het omgrachtte *Goet van Brecht* op. Nog meer naar het oosten bevindt zich het gehucht *Broehoven*, waar we zoals in het centrum van Brecht een driehoekig plein met drenkpoel en kapel - ook wel gekend als de basissenmerken van een dries - terugvinden. De dries met kerk kan mogelijk zelfs wijzen op een vroeg-middeleeuwse bewoningskern.

Het detail van de Ferrariskaart geeft het onderzoeksgebied weer ten opzichte van het dorp Brecht. Het terrein bevindt zich duidelijk ten oosten van de kerk, binnen de dorpskern. Ter hoogte van het plangebied zien we de Lessiusstraat waarlangs woningen met bijhorende tuinen worden afgebeeld. Het achterliggende deel is in gebruik als akkerland.

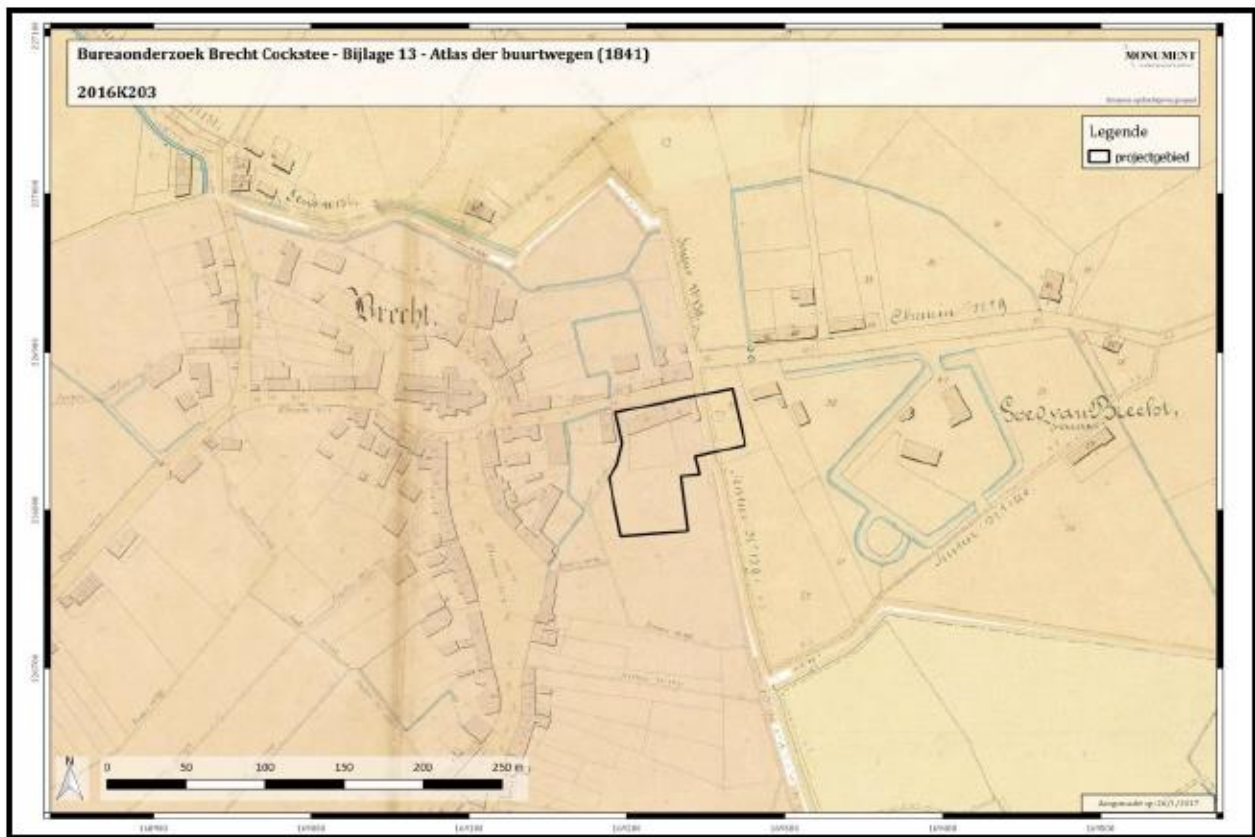

Figuur 10: Ferrariskaart (1770-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (Geopunt 2017)

Figuur 11: Detail van de Ferrariskaart (1770-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016)

3.2.2 ATLAS DER BUURTWEGEN (1841)

Figuur 12: Detail uit de Atlas der Buurtwegen (1841) van het onderzoeksgebied (zwart) (Monument Vandekerckhove 2016)

De Atlas der Buurtwegen toont aan de noordzijde van het onderzoeksgebied intussen twee aangrenzende gebouwen met achterliggende tuinen.

3.2.3 KAART VANDERMAELEN (1846-1854)

Figuur 13: Detail uit de kaart Vandermaelen (1846-1854) van het onderzoeksgebied (rood) (Monument Vandekerckhove 2016)

De kaart van Vandermaelen geeft een gelijkaardig beeld weer, als wordt de bebouwing hier nog meer uitgesproken (doch minder gedetailleerd) afgebeeld.

3.2.4 KADASTRALE KAART VAN POPP (1842-1879)

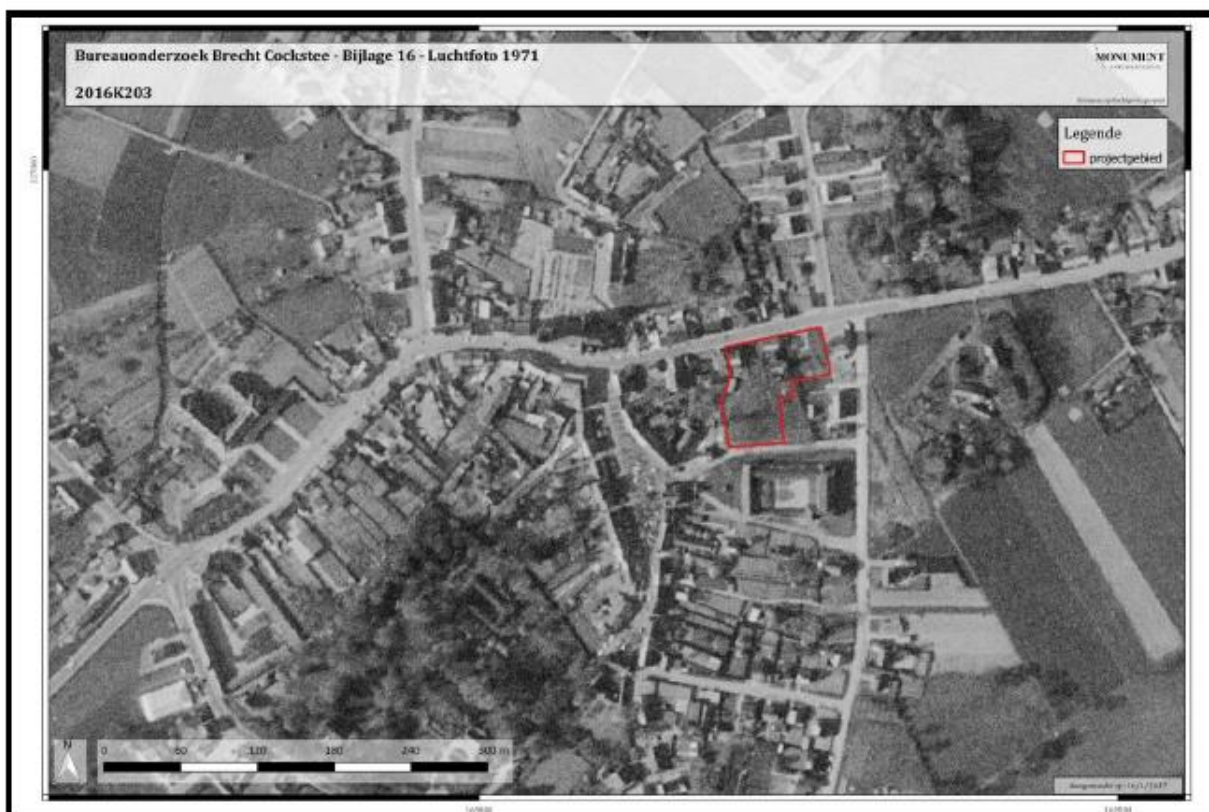

Figuur 14: Detail van de Popp-kaart (1842-1879) (rood) (Monument Vandekerckhove 2016)

Op de kaart van Popp bemerken we een gelijkaardig situatie met dat verschil dat de bebouwing zich hier deels buiten het onderzoeksgebied lijkt te bevinden. Zeer waarschijnlijk is dit aan een onnauwkeurig georefereren van de kaart te wijten. In het westen lijkt er ook nog een bijgebouwtje te zijn bijgebouwd. De Lessiusstraat wordt hier weergegeven als de Spek Straet. Voorts merken we ook nog een tweetal achtererven en een groot niet bebouwd perceel op.

3.2.5 RECENTERE VERANDERINGEN

Op de luchtfoto van 1971 zijn langs de noordkant van het terrein centraal twee woningen en wat bijgebouwen op het achtererf te zien. De foto is echter niet scherp genoeg om verdere uitspraken te doen. Op de luchtfoto van 1979-1990 krijgen we al een duidelijker en scherper beeld te zien. De situatie is gelijkaardig, met woningen aan de straatkant en bijgebouwen op het achtererf. Aan de zuidkant van het terrein bevinden zich bomen, de oostzijde lijkt braak te liggen.

Figuur 15: Luchtfoto (1971) (Monument Vandekerckhove 2016)

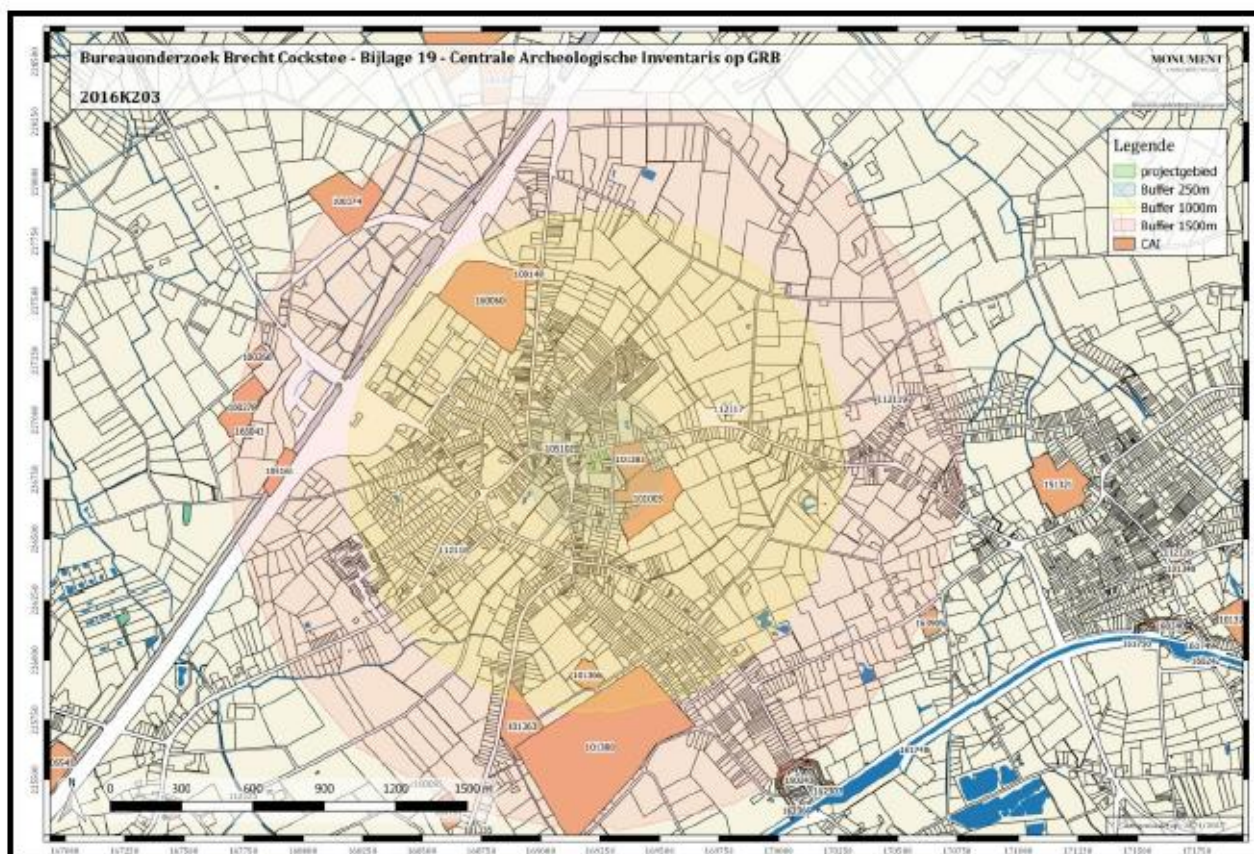
Figuur 16: Luchtfoto (1979-1990) (Monument Vandekerckhove 2016)

3.3 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

3.3.1 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Om het archeologische erfgoed uit de omgeving in kaart te brengen werd de Centrale Archeologische Inventaris geraadpleegd. De archeologische sites en vondsten komen veelvuldig voor en beslaan een brede tijdsspanne.

Hieronder worden de resultaten in chronologische volgorde samenvattend besproken.

Figuur 17: Topografische kaart met aanduiding van de relevante CAI locaties onderverdeeld volgens verschillende bufferafstanden (Monument Vandekerckhove 2016)

Steentijden

In de omgeving werden diverse artefacten (ID151405, ID101368, ID151408, ID105103, ID106300, ID106301, ID100365, ID100366, ID101299, ID100150, ID101379, ID101359) aangetroffen. Voor zover deze gedateerd werden, ging het om vondsten uit het paleo- en mesolithicum. Vondsten ter hoogte van het Thomas Heyveld (ID101412) leidden tot een opgraving van de KULeuven die resulteerden in de vondst van mesolithische silexvondsten en enkele scherven aardewerk uit de ijzertijd. Binnen het HSL-project werden twee prehistorische vondstconcentraties geregistreerd. Aan de Melkweg (ID01334) gaat het om 175 artefacten uit Wommerson en kwarts, die wijzen op midden-mesolithisch debitage afval van de productie van microklingen. Ook aan het Moordenaarsven (ID101595) kwam een concentratie van 2702 artefacten aan het licht. Eerder al werden er door de KU Leuven in de jaren '80 mesolithische vondsten, concentraties en haardkuilen aangetroffen. Minstens twee tijdelijk kampementen en een debitageplaats werden herkend. Tijdens het onderzoek aan de Ringlaan in Brecht werden in het oog springende gepolijste bijlen gevonden.

Metaaltijden

Via luchtfotografisch prospectie stelde de KU Leuven (1998-1999) de aanwezigheid van heel wat structuren (ID100266, ID100278, ID100408, ID100747, ID101367, ID100006, ID100262, ID100374) vast. Het ging om zowel rechthoekige en cirkelvormige structuren als om gebogen wallen. In het merendeel van de gevallen gaat het hier om grafmonumenten uit de metaaltijden.

Voorts vertegenwoordigen ook andere CAI-waarden het funeraire erfgoed uit deze periode: eind 19^e eeuw werd aan het Langbos de vondst van drie urnen met crematieresten en bijgiffen gemeld, later werd ook het grafmonument er geregistreerd (ID100470). Ter hoogte van Eindhovenakker (ID100093) werd een grafveld met urnen en bijgiffen opgegraven. Ook bij Moordenaarsakker (ID101333) werd een cirkelvormig grafmonument uit de midden bronstijd met Drakensteinurnen in het heuvellichaam aangetroffen. Bij Molenaarsakker (ID100081) vond men aardewerk uit de late bronstijd of vroege ijzertijd. In 2010 registreerde de Ugent bij veldprospecties vier verhevenheden in het landschap. Ze werden na booronderzoek als grafmonumenten uit de bronstijd geïnterpreteerd.

Ook bewoningssporen uit de metaaltijden komen veelvuldig voor: Bij Capelakker (ID101364) vond men een Haps-hoofdgebouw, 44 bijgebouwen, 20 kuilen en 3 greppels die in de midden-ijzertijd kunnen worden geplaatst. Ook bij het HSL-project kwamen bewoningssporen uit de ijzertijd voor: aan de Zoegweg (ID05545) vond men eveneens twee Haps-hoofdgebouwen, talrijke bijgebouwen en kuilen uit de midden-ijzertijd; aan het Hanenpad (ID105161) trof men ook hoofd- en bijgebouwen, een kuil en waterput, tevens te dateren in de midden-ijzertijd. In de Schoolstraat (ID101003) en de Jozef Cardijnlaan (ID151321) vond men respectievelijk een nederzetting uit de midden-ijzertijd en randstructuren uit de ijzertijd aan het licht. Verder werden bij recenter onderzoek (op- en afrittencomplex 19, Ringlaan) nog meer bewoningssporen en grafstructuren aan het licht gebracht. Het chronologisch zwaartepunt van de grafstructuren lag er voornamelijk in de overgang bronstijd-ijzertijd en ijzertijd, dat van de bewoningssporen in de ijzertijd.

Romeinse tijd

Aan de Zoegweg (ID105545) tijdens het HSL-project kwam eveneens een Romeinse site aan het licht. Het ging om meerfasige bewoning, waarbij de nederzetting rond een centrale plaats ingeplant staat en begrensd wordt door een greppel. Ook bijgebouwen, kuilen en waterputten werden in de periferie er van vastgesteld. De datering van de gebouwtypes (waaronder Oss-Ussen en Alphen-Ekeren types) zit tussen de vroeg-Romeinse periode en de eerste helft van de 3^e eeuw. Aan de Ringlaan werden, naast een grote hoeveelheid sporen uit de ijzertijd, ook een grote densiteit aan Romeinse sporen, aangetroffen. In de westelijke zone werden een 15-tal gebouwen, waaronder 10 midden-Romeinse potstalwoningen, blootgelegd.

Middeleeuwen

De vroege middeleeuwen worden vertegenwoordigd door enkele vondsten van grafvelden (ID100151: Konynshagen, concentratie van metaalslakken en versmolten kralen). Ter hoogte van Eindhovenakker (ID101335) groef men begin 20^e eeuw een grafveld met inhumaties en Merovingische grafgiften op. Bij het HSL-project werden zowel aan het Hanenpad als aan de Zoegweg Karolingische eenbeukige structuren en waterputten herkend.

Vol-middeleeuwse sporen werden onder het huidige koor van de Sint-Michielskerk (ID105102) naar boven. De aangetroffen lijkbegravingen konden in de overgang 11^e-12^e eeuw worden geplaatst. Qua bewoningssporen vond men aan de Zoegweg bewoningssporen uit minstens twee bewoningsfasen uit de 10^e tot de 12^e eeuw. Het ging om drie bootvormige hoofdgebouwen, twee bijgebouwen, vier kuilen, vier grachten en twee waterputten. Aan het Hanenpad kon men continue bewoning vanaf de Karolingische periode registreren. Er

werden 23 bootvormige hoofdgebouwen, zes plattegronden met wandgreppel, vier schuren en tal van andere erfstructuren uit deze periode opgegraven.

Tenslotte leverde een vooronderzoek in de Jozef Cardijnlaan (ID151321) greppels uit de late middeleeuwen op.

Nabij het plangebied leverde het onderzoek aan de Ringlaan ook, zij het in beperktere mate, sporen op uit de middeleeuwen. In de noordwestelijke hoek werd een meerfasig middeleeuws erf blootgelegd.

Nieuwste tijd

Er zijn in de omgeving sporen uit zowel de eerste als de tweede wereldoorlog bekend. Ter hoogte van Brecht is dankzij foto's uit 1918 genomen door Zimmermann de situering van 21 bunkers van verschillende types, twee borstweringen, twee loopgraven en prikkeldraad gekend (ID160240-160244, ID161594-161606, ID161747-161750, ID161761, ID161762, ID162306-162307).

Een vooronderzoek in de Jozef Cardijnlaan leverde een mogelijke Franse loopgraaf uit WOII op. Aan de Ringlaan werden Duitse loopgraven en hel wat bomkraters geregistreerd.

4 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

De waarschijnlijke aanwezigheid van een plaggenbodem heeft sinds de late middeleeuwen voor een afdekking van oude loopniveaus en bodems gezorgd, wat betekent dat mogelijke archeologische sites uit de voorgaande periodes goed bewaard zijn gebleven. Voor de periodes ouder dan de 18^e eeuw is er voor het projectgebied echter geen enkele indicatie betreffende aan- of afwezigheid van bewoning. Wel zijn in de omgeving veelvuldig archeologische sites aangetroffen in de omgeving. Het is pas vanaf 1841 (Atlas der Buurtwegen) dat met zekerheid kan gesteld worden dat er zich langs de noordzijde aan de straatkant bewoning bevindt. Voor de periodes voor 1770 zijn geen gegevens beschikbaar omtrent aan- of afwezigheid van een site binnen het projectgebied. De aanwezigheid van een plaggenbodem en de geografische ligging op gunstige zandgronden maken het voorkomen van een archeologisch site niet onwaarschijnlijk.

5 RESULTATEN PROEFSLEUVENONDERZOEK

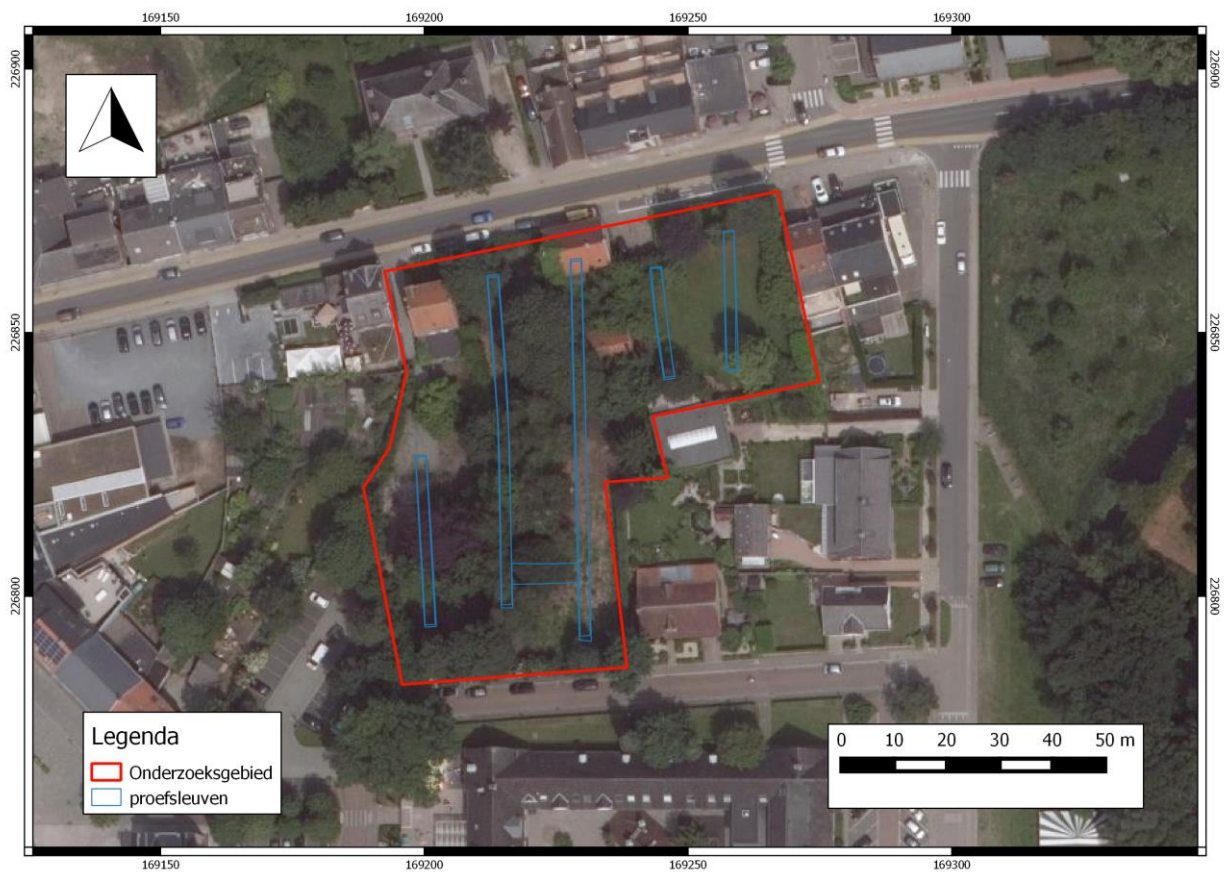
5.1 ONDERZOEKSSTRATEGIE

De totale site heeft een oppervlakte van bijna 5.000m². Op basis van de impact van de werkzaamheden dient een zone van 4750m² verder onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Binnen de zone dienen vijf parallelle sleuven aangelegd te worden volgens een noordzuid oriëntatie. De sleuven hebben een breedte van 2m en meten samen 240 lopend meter wat maakt dat 480m² (of 9,6% van het volledige plangebied) zal onderzocht worden. Aan de hand van bijkomende kijkvensters, volg- of dwarssleuven dient 12,5% aangelegd te worden.

Figuur 18: Overzicht geplande proefsleuven (Monument Vandekerckhove 2017)

De sleuven werden aangelegd zoals aangegeven in het Programma van Maatregelen opgemaakt door Monument Vanderkerckhove nv, alleen moest de tweede sleuf (er werd van oost naar west gewerkt) enigszins afwijken van de geplande oriëntatie omwille van een gebouw in het zuiden. Sleuf 2 en 3 werden aan de noordelijke zijde enigszins ingekort, eveneens gezien de aanwezigheid van recente betonnen structuren. Tussen werkput 3 en 4 werd een dwarssleuf aangelegd. Samen werd 544m² (11,4% van de te onderzoeken zone) aangelegd. Verdere uitbreiding onder de vorm van kijkvensters, dwars- of volgsleuven leek niet meteen opportuun of relevant gezien het gebrek aan daartoe aanleiding gevende sporen. Op 11-08-2017 kwam Leendert van der Meij langs namens het Agentschap Onroerend Erfgoed Antwerpen.

Figuur 19: Overzicht aangelegde proefsleuven (Abo nv)

Figuur 20: Zicht op betonnen verstoring afkomstig van recente bebouwing in het noorden van het plangebied (Abo nv)

5.2 RESULTATEN VAN HET PROEFSLEUVENONDERZOEK

5.2.1 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN

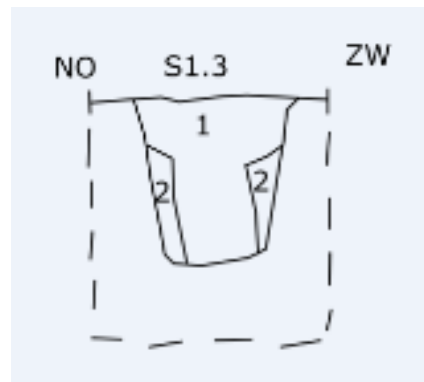
In totaal werden 74 sporen aangeduid. Deze konden worden herkend als heipalen, (paal)kuilen, greppels, waterputten/kuilen, stenen structuren en uitbraakkuilen. Zo goed als alle vertoonden een (sub)recent karakter. Hieronder zullen ze volgens hun interpretatie onderverdeeld en besproken worden.

Heipalen

Een 20-tal sporen hadden een vierkant, scherp afgelijnd, homogeen, donkerbruin, humeus uiterlijk. Eén ervan werd gecoupeerd om de aard ervan te kunnen bestuderen. Spoor 1.3 vertoonde ook in coupe een scherpe aflijning, vlakke bodem, centrale humeuze vulling met houtrestant en een nazak bovenaan. Wellicht kunnen deze sporen gelinkt worden aan eerder (sub)recente landbouwactiviteiten waarbij men percelen of landbouwgronden wou begrenzen.

Figuur 21: Zicht op de zuidelijke helft van werkput 5 (Abo nv)

Figuur 22: Zicht op S1.3 in coupe (Abo nv)

Paalkuilen en kuilen

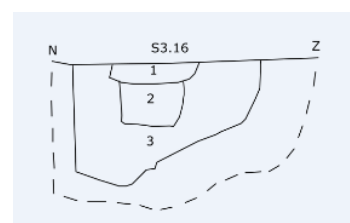
Slechts twee sporen werden als paalkuil herkend. Eén ervan vertoonde eveneens een eerder recent uiterlijk. Spoor 5.7 hoort met zijn bruine, homogene, scherpe afgelijnde aard wellicht ook eerder bij de recente sporen. Het spoor snijdt het uiteinde van een smalle greppel. Spoor 3.16 echter vertoonde in het vlak een rechthoekige vorm met een heterogene, grijsbruine versmeten vulling met een homogene bruine kern. Bij het couperen bleek het ook effectief om een paalkuil te gaan. Op basis van de kleur en vorm van de kern en in steek kon afgeleid worden dat het vermoedelijk gaat om een spoor uit de middeleeuwen. Er konden twee kernen, wellicht te wijten aan twee fases, in herkend worden. Gezien daterend materiaal echter ontbrak kon dit spoor niet in de tijd gesitueerd worden.

Figuur 23: Zicht op spoor 5.7 (onder) en S5.6 (Abo nv)

Figuur 24: Zicht op sporen S3.16 (links) en S3.15 en S3.14 (rechts) (Abo nv)

Figuur 25: Coupe op spoor 3.16 (Abo nv)

Een aantal (n=17) sporen werden in het vlak gedetermineerd als kuilen. Allen werden gekenmerkt door een ovaalachtige vorm in het vlak en een scherpe aflijning en beigebruine, donkerbruine of bruinigrijze vulling. Enkele ervan werden gecoupeerd.

Spoor 5.9 is een kuil met een scherp afgelijnde, vrij homogene bruine vulling met aan de zuidkant een rechte wand. Een datering of specifiekere interpretatie ontbreekt.

In geval van spoor 6.5 en 6.6 vervolgens bleek na couperen dat het om onderkantjes van kuiltjes ging waarbij S6.6 S6.5 oversnijdt.

Ter hoogte van kuil S2.3, S2.6, S4.3 en 4.26 werd post-middeleeuws aardewerk bij de aanleg van het vlak aangetroffen.

Figuur 26: Coupe op S5.9 (Abo nv)

Figuur 27: Coupe op S6.5 en S6.6 (Abo nv)

Greppels

Zeer regelmatig werden fragmenten van greppels (n=16) aangetroffen. Meestal hadden deze een erg gelijkaardig uiterlijk. De lineaire sporen vertoonden vaak een scherp afgelijnde, homogene, donkerbruine tot grijze of zelfs zwartachtige vulling. Niet zelden werden baksteeninclusies aangetroffen. Een aantal greppelfragmenten konden achteraf aan één en dezelfde greppel toegewezen worden. Zo behoren S1.1, S2.8, S3.1 en S4.25 tot dezelfde greppel. Ook S3.13, S4.15, S6.2 bleken één en dezelfde greppel. Hetzelfde geldt voor S3.18, S4.14, S6.3. Spoor 5.1 en S4.4 tenslotte behoren ook tot hetzelfde spoor.

Figuur 28: Zicht op greppels (S3.13 en 3.11) (Abo nv)

De oriëntatie verschilt licht maar loopt overwegend telkens van west naar oost. Wellicht gaat het om perceleringsgreppels. Zowel in greppel S3.9 als S6.2 werden scherven post-middeleeuws aardewerk gevonden. In S4.4 werden enkele scherven aangetroffen die in de late middeleeuwen kunnen gedateerd worden. Deze greppel lijkt zowel qua vulling als qua afmetingen (breedte) op S6.1 en lijkt er bovendien haaks op te staan. Mogelijk maken beide greppels bijgevolg deel uit van hetzelfde greppelsysteem.

Stenen structuren en uitbraakkuilen

In het onderste van beide plaggendekpakketten kwamen in het profiel geregeld stenen structuren voor. Deze werden wellicht door de plaggendekken ingegraven. Verder bevonden zich vooral aan de noordelijke zijde van het plangebied geregeld bakstenen structuren (in de vorm van een muurtje, fundering, kelder, waterput...) en uitbraakkuilen in het vlak.

S4.20 is een recente waterput met betonnen rand en puinige vulling met diverse soorten bakstenen en mortelsoorten (gele zandige en grijze cementmortel). Ook de recent uitziende bakstenen fundering of kelderstructuur (S4.22) met een rand van 5 bakstenen dik met cementmortel tussenin had een puinige vulling bestaande uit verscheidene baksteensoorten en –mortels . Beide vullingen zijn duidelijk secundaire vullingen. Voorts werd er geen aardewerk in beide structuren aangetroffen. Her en der kwamen ook uitbraakkuilen voor (bijv. S4.23).

Figuur 29: zicht op sleufwanden met links en rechts bakstenen pakketten in de wand (onderste plaggendekpakket) (Abo nv)

Figuur 30: Zicht op uitbraakkuil en verstoring aan de noordelijke zijde van WP3 (Abo nv)

Figuur 31: Zicht op recente waterput en fundering/kelder aan de noordelijke zijde van WP4 (Abo nv)

Waterputten en -kuilen

Ten zuiden van de stenen structuren in het noorden van het plangebied bevinden zich meerdere types (sub)recente waterputten of -kuilen.

Spoor 4.20 werd reeds eerder besproken en hoort duidelijk bij de stenen structuur ten noorden ervan.

Spoor 2.2 is een (sub)recente waterput, die zich duidelijk aftekent met een homogene, grijze kleiige rand en een heterogene donkerbruine kern met beige spikkels en baksteeninclusies. Spoor 2.5 is een gelijkaardig spoor waarvan enkel de rand werd aangesneden. Het spoor komt een zevental meter ten noorden van S2.2 voor.

Voorts komen 4 grote ronde sporen (S4.6, S4.17, S4.19, S5.2) met gelijkaardige vullingen voor. Enkele komen net ten zuiden van de stenen structuren voor, andere komen meer naar het zuiden voor. Alle konden duidelijk in het vlak afgelijnd worden een vertonen een heterogene, lichtbruin-grijze gevlekte, verrommelde vulling met vaak ook baksteeninclusies.

Figuur 32: Zicht op een (sub)recente waterput (S2.2)

Figuur 33: Zicht op waterput/kuil (S4.6) doorsneden door S4.16

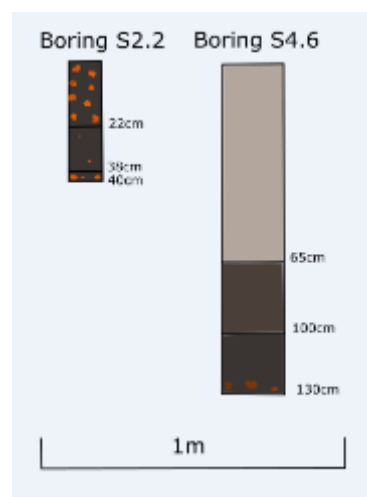

Figuur 34: Zicht op waterput/kuil (S4.17) doorsneden door S4.A8 (donkerbruin)

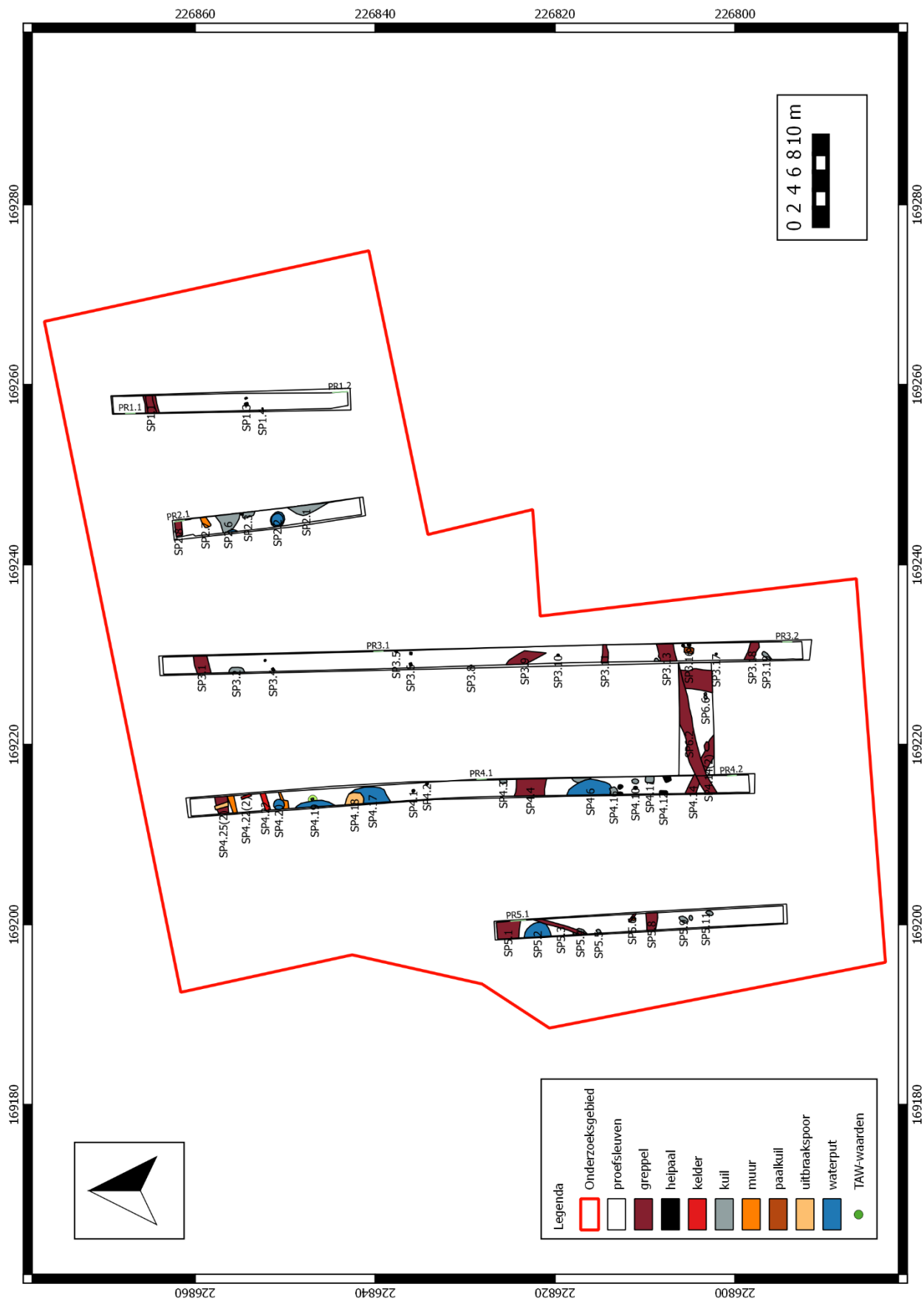
Figuur 35: Zicht op waterput/kuil (S5.2)

Twee van deze sporen werden geboord om inzicht te krijgen in de diepte ervan. De boring op S2.2 moest worden gestaakt, wegens stotend op beton. Er kan worden aangenomen dat de onderkant van de waterput werd bereikt. De boring op S4.6 werd om praktische redenen (zeer zompig) ook gestaakt, maar de vulling was duidelijk meer dan 1m dik. Men kan er bijgevolg van uitgaan dat het in deze wellicht eveneens om een waterput/kuil gaat. Gezien de andere vernoemde sporen een gelijkaardige vorm, vulling en afmetingen vertonen kan men aannemen dat deze een gelijkaardige interpretatie of functie hadden.

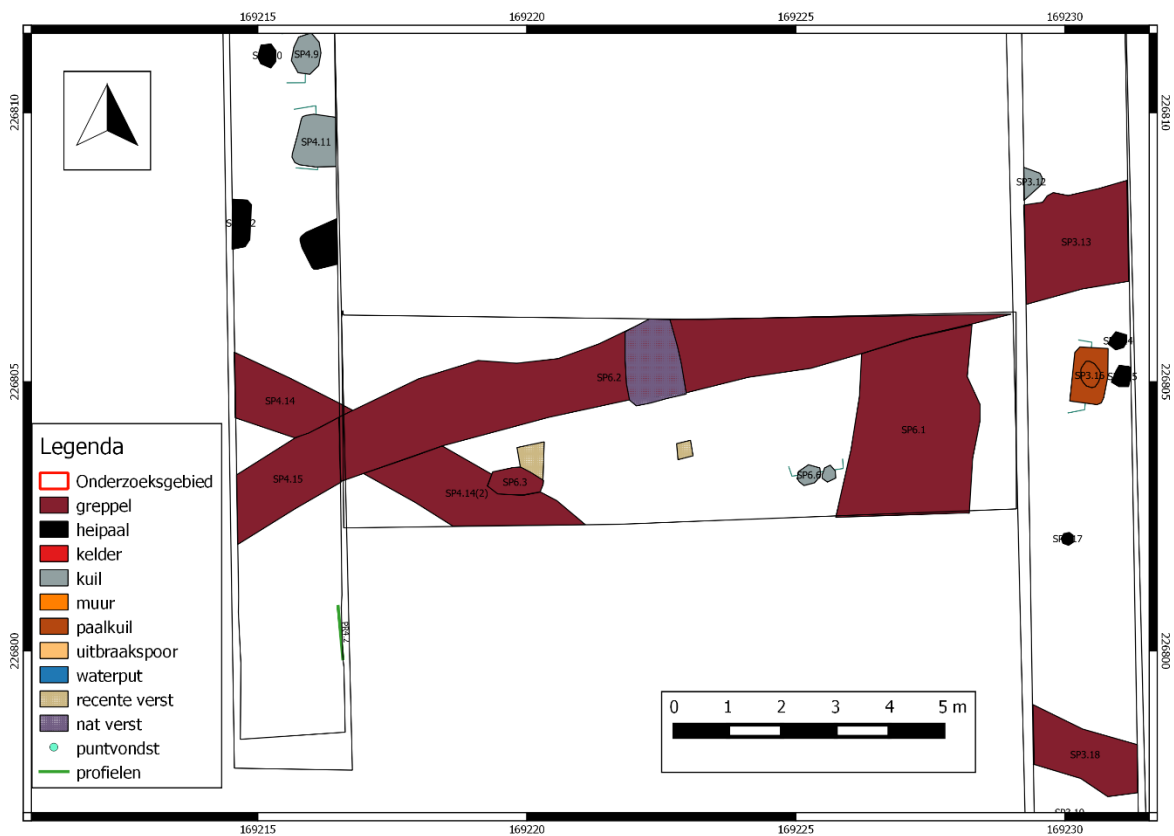

Figuur 36: Uitgevoerde boringen op vermoedelijke waterputten/kuilen

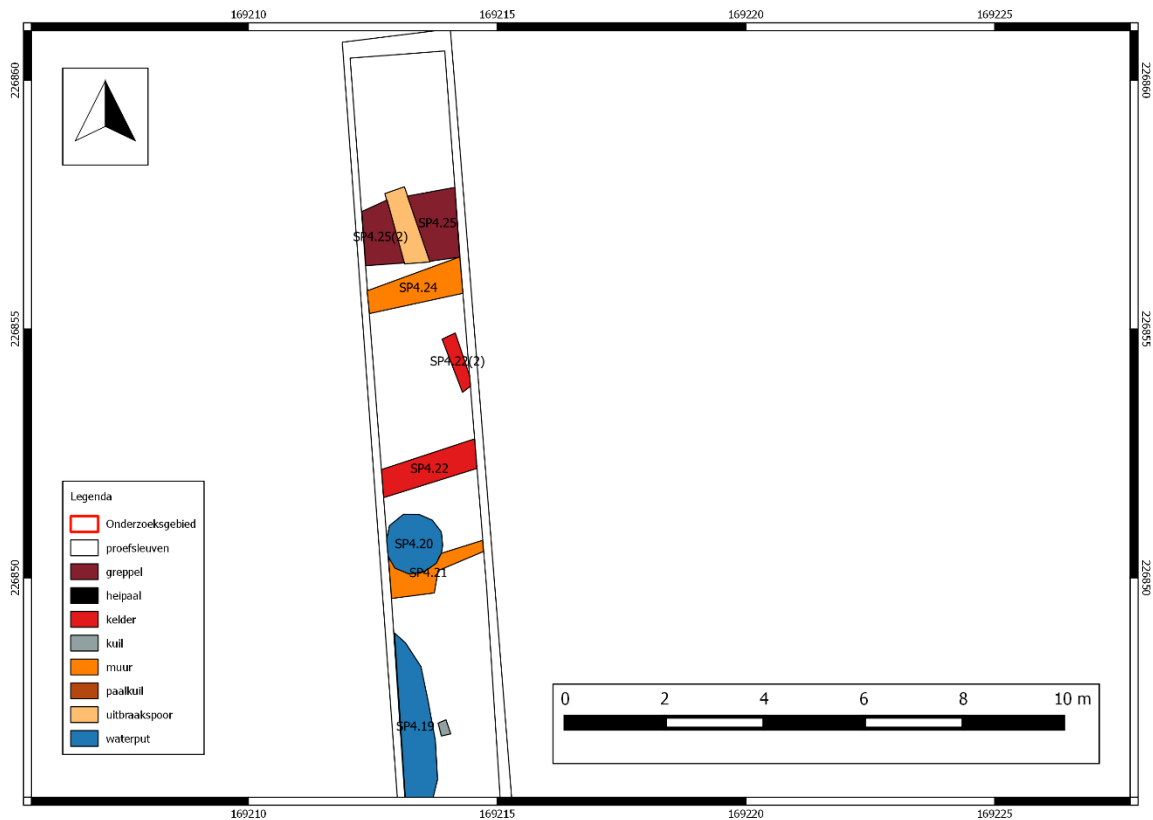
Hieronder wordt de allesporenkaart (ASK), een detail van bepaalde zones en de ASK met de hoogtes in TAW-waarden weergegeven. Het terrein leek op te lopen in zuidelijke richting; het vlak leek er ter hoogte van de noordelijke zijde inderdaad sneller zompig bij te liggen. Op de allesporenkaart wordt ook de locatie van de profielen weergegeven.

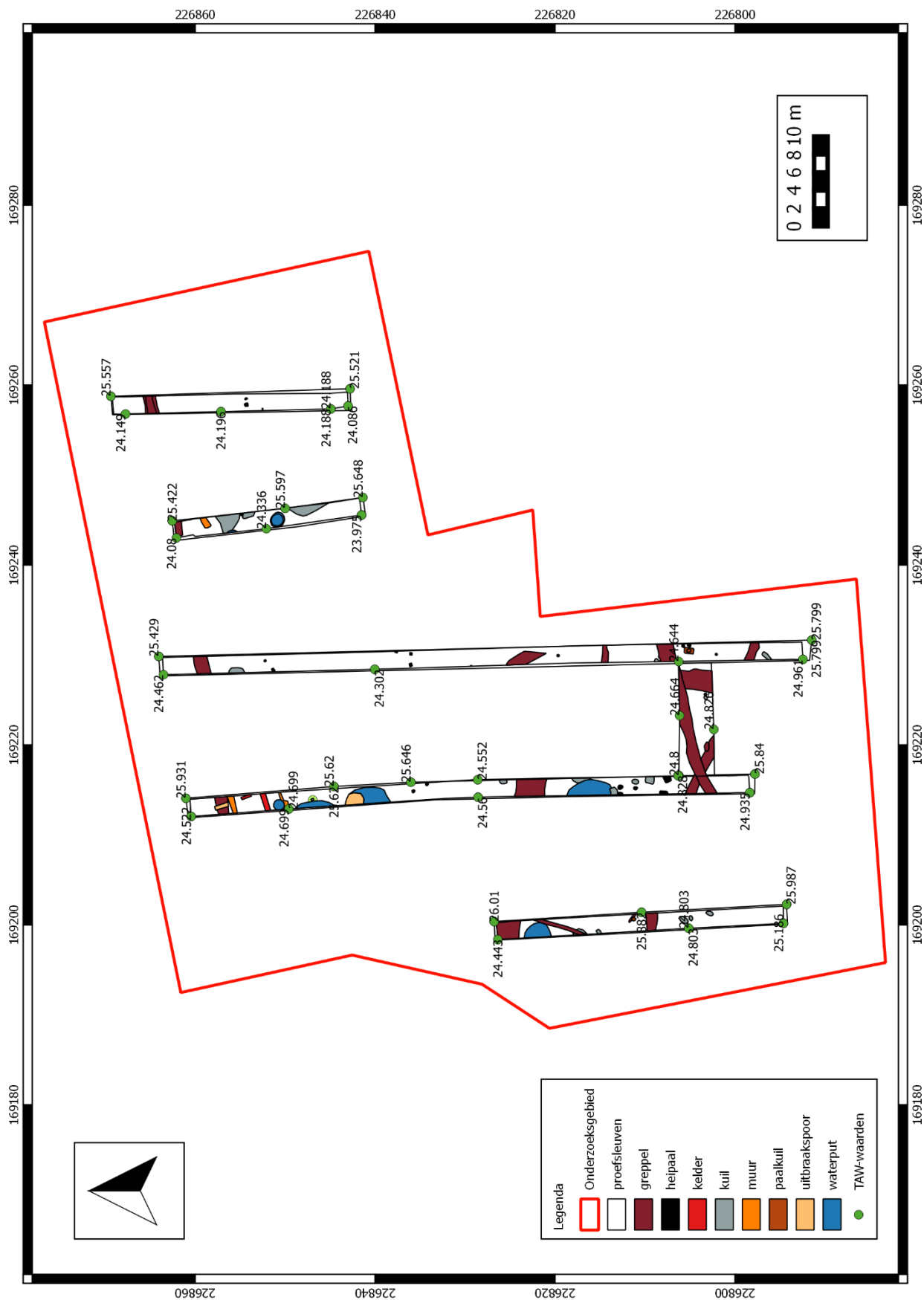
Figuur 37: Allesporenkaart (Abo nv)

Figuur 38: Detail van ASK: dwarssleuf (WP6) tussen WP3 en WP4 (Abo nv)

Figuur 39: Detail van de stenen structuren in het noorden van WP4 (Abo nv)

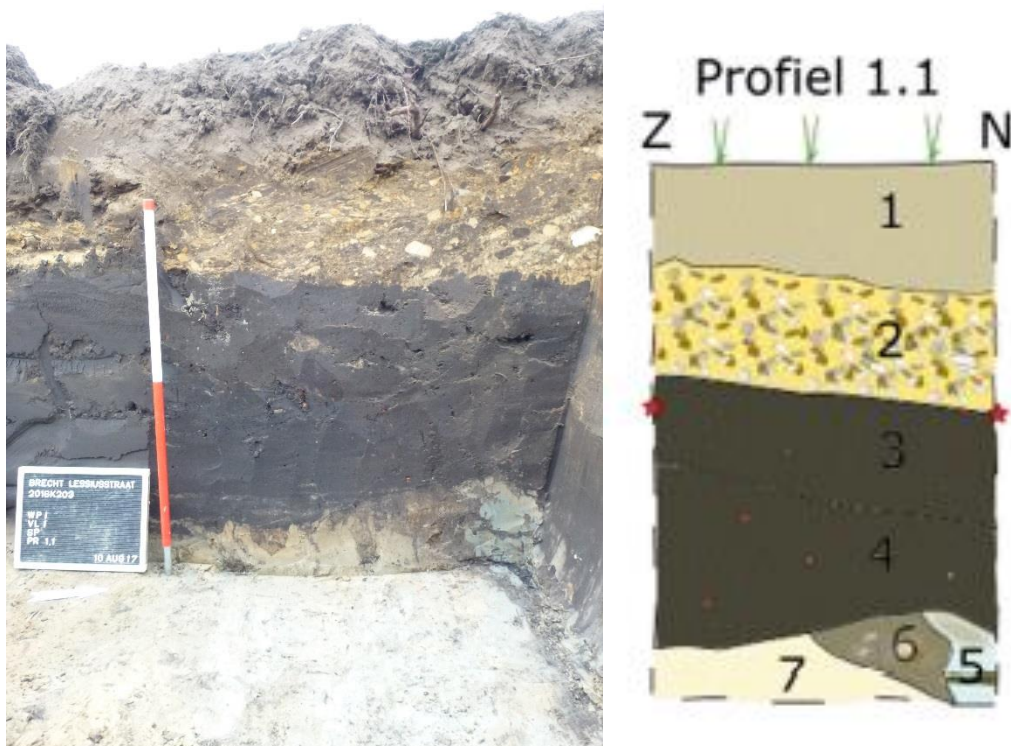
Figuur 40: TAW-waarden op de rand van de werkput (oost) en op het vlak (west)

5.2.2 BESCHRIJVING VAN DE PROFIELEN

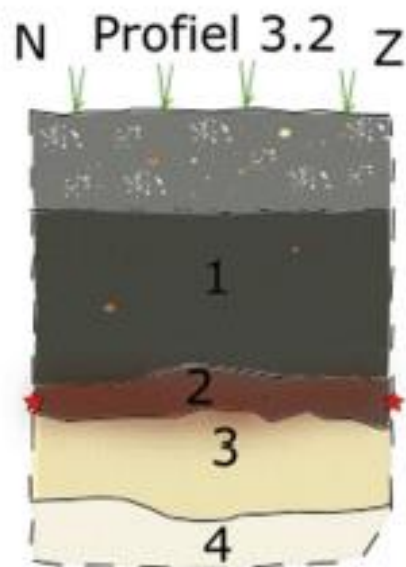
Over het volledige terrein werden 8 profielen (Pr 1.1, 1.2, 2.1, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 5.1) gezet. Twee ervan zullen worden besproken, de overige kunnen in de bijlage worden geraadpleegd. In de regel komen er onder de ploeglaag en/of onder een ophogingslaag of verrommelde laag een tweetal plaggende-klagen voor. Zowel in de ploeglaag als in de plaggende-klagen komen niet zelden baksten(e)n(fragment)en voor.

Profiel 1.1 (in het noorden van het terrein) kenmerkt zich door een ophogingspakket onder de ploeglaag dat bestaat uit zeer heterogeen, sterk gevlekt en geroerd geelbruin zand. De scherpe overgang met de onderliggende organische laag geeft aan dat dit pakket wellicht afgetopt is. Laag 3 en 4 bestaan respectievelijk uit een homogene, organische, bruingrijze zanderige laag met baksteeninclusies en een zeer gelijkaardige homogene grijzige laag eveneens met baksteeninclusies. Beide geven een plaggende-kfase aan. Geen van beide kon gedateerd worden, maar gezien de veelvuldige baksteeninclusies (zie ook hoger) kan afgeleid worden dat de opgave wellicht eerder van recente aard is. De start van het gebruik van bemeste graszoden binnen het onderzoeksgebied kon niet afgeleid worden. Laag 5 (heterogeen grijsblauwe klei) en 6 (heterogeen grijsbruin lemig zand) maken deel uit van een niet nader onderzocht spoor. Laag 7 bestaat uit gebioturbeerd geelbeige zand en lijkt eveneens afgetopt te zijn. De nagels bevonden zich op + 24,8m TAW.

Profiel 3.2 (in het zuiden van het terrein) kenmerkt zich eveneens door de aanwezigheid van een donkergrijs, gevlekt, geel gevlekt, organisch, plaggende-k met baksteenspikkels onder de ploeglaag. Hieronder komt een bruine overgangslaag (laag 2) voor met daaronder een meer beige aanrijking (laag 3). Samen vormen deze de B-horizont. Laag 4 is een lichtgrijze kleiige laag zonder inclusies. De nagels bevonden zich op + 25m TAW.

Figuur 41: Profiel 1.1 op foto en tekening (Abo nv)

Figuur 42: Profiel 3.2 op foto en tekening (Abo nv)

5.2.3 BESCHRIJVING VAN DE VONDSTEN

Het vondstenensemble bestaat echter uit keramiek vondsten. Alle vondsten werden manueel ingezameld en op het vlak aangetroffen. Het gaat om 28 scherven met een goede bewaringsgraad. Zo goed als alle kunnen in de post-middeleeuwen worden geplaatst. Vondstnummer 8 werd als losse vondst ingemeten, later werd er een spoor (S4.26) aan gekoppeld dat initieel niet als dusdanig werd herkend. Alle vondstnummers worden hieronder kort besproken:

- 1) 1 wandscherf rood geglaazuurd aardewerk uit de post-middeleeuwen (S2.3)
- 2) 1 wand- en 1 randscherf industrieel wit aardewerk, 1 voet wit geglaazuurd aardewerk, 1 wand steengoed, 1 wand rood aardewerk met groene glazuur (18- 19^e eeuw) (S2.6)
- 3) 1 wand-, 1 randscherf rood aardewerk met glazuur (17^e-18^e eeuw) (S3.9)
- 4) 1 randscherf rood aardewerk met groenige glazuur (post-middeleeuwen) (S4.3)
- 5) 1 rand-, 1 wandscherf grijs aardewerk (de rand is sterk verweerd en zacht gebakken) (late middeleeuwen) (S4.4)
- 7) 8 wand-, 3 rand-, 3 voetscherven rood aan de binnen- en buitenkant geglaazuurd aardewerk (17^e-18^e eeuw) (S4.26)
- 8) 1 voet steengoed (Raeren) en 1 wand grijs aardewerk (15^e-16^e eeuw) (S6.2)

Vondstnummer 6 betreft een houtskoolmonster dat gezien de recente ouderdom van het spoor (S4.9) niet nader onderzocht zal worden.

Inventaris vondsten

Inventaris nr.	WP	Spoor	Vlak	Datum	Materiaalsoort	Verzamelijs (AAVL, Cp, Afw, Pnt, Bemo, Residu)	Aantal	Datering	Opmerking (vormspecificaties, bewaarskwaliteit, stalen, tekeningnummer, natuurlijk/antropogeen, primair/ secundair, ...)
1	2	2.3	1	10/08/2017	AW	AAVL	1	post-ME	rood aw, glazuur
2	2	2.6	1	10/08/2017	AW	AAVL	5	18e-19e eeuw	industriell wit (2), steengoed (1), rood aw met groene glazuur (1)
3	3	3.9	1	10/08/2017	AW	AAVL	2	17e-18e eeuw	rood aw, glazuur
4	4	4.3	1	10/08/2017	AW	AAVL	1	post-ME	rood aw, glazuur (groen)
5	4	4.4	1	10/08/2017	AW	AAVL	2	14e-15e eeuw	grijs aw (1 sterk verweerde, zacht gebakken rand; 1 wandscherf)
6	4	4.9	1	10/08/2017	HK	BEMO	1		
7	4	4.26	1	10/08/2017	AW	AAVL	14	17e-18e eeuw	rood aw, quasi volledige grape, glazuur binnen- en buitenkant
8	6	6.2	1	11/08/2017	AW	AAVL	2	15e-16e eeuw	grijs aw, voet steengoed (Raeren)

Figuur 43: Vondstenlijst (Abo nv)

Figuur 44: Scherven afkomstig van één grape uit de nieuwe tijd (Abo nv)

Figuur 45: Voorbeeld van volledige 17e-eeuwse grape (Website Geheugen van Nederland)

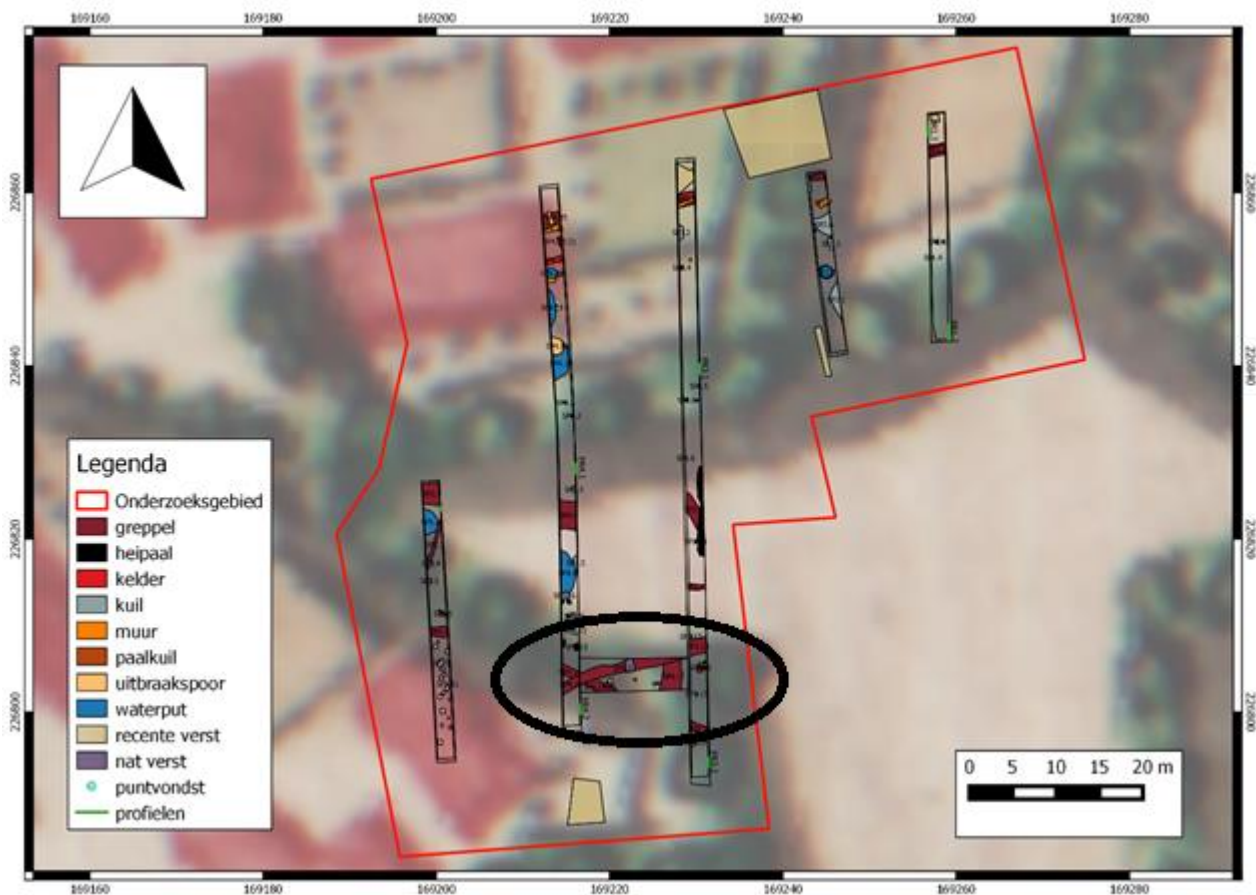
5.2.4 INTERPRETATIE VAN DE AANGETROFFEN SITE

De occupatie van het plangebied kan opgedeeld worden in een drietal fasen. Deze worden hieronder in chronologische volgorde besproken.

Bewoningssporen uit de middeleeuwen

De paalkuil (S3.16) voorkomend in het zuidoosten van het plangebied lijkt op basis van het aanzicht in het vlak en de coupe ouder te zijn dan de post-middeleeuwen. Het spoor kon echter niet gesitueerd worden in de tijd aangezien daterend materiaal ontbrak. Het spoor maakt ook geen deel uit van een structuur. Mogelijk maakt ze deel uit van een erfstructuur die meer naar het oosten gesitueerd is.

De greppel S4.4 (en mogelijk ook S6.1 op basis van gelijkaardige afmeting, vulling en haaks staan) kan op basis van enkele scherven in de late middeleeuwen en de greppel S6.2 (die S6.1 oversijdt) in de 15^e-16^e eeuw geplaatst worden. Wanneer we de allesporenkaart op de Ferrariskaart plotten zien we dat een aantal van deze greppels (4.14 en S4.15/S6.2) komen wellicht overeen met tot in de nieuwe tijd stand houdende percelingsgreppels.

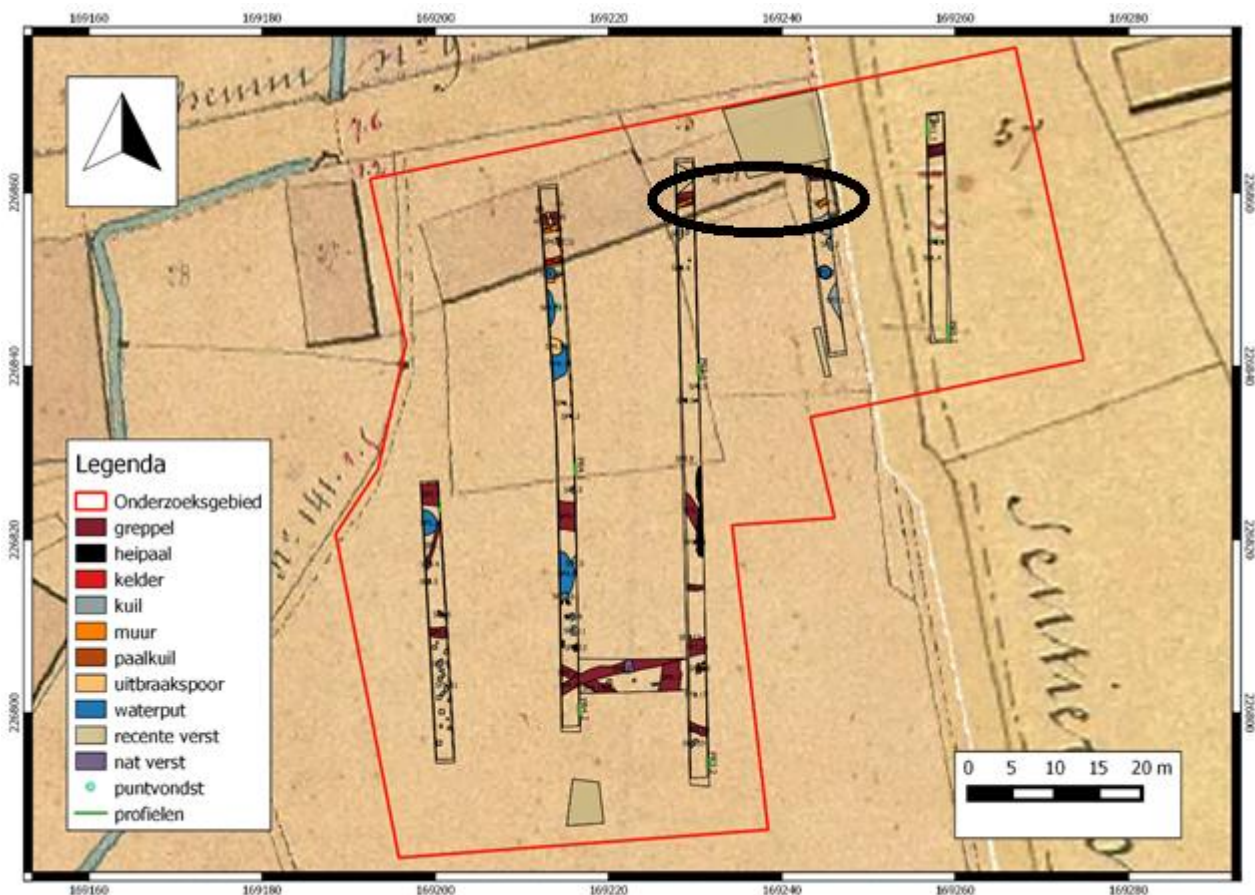
Figuur 46: ASK op Ferrariskaart (1771-1777) (Abo nv)

Post-middeleeuwse gebouwen en achtererfstructuren

De bakstenen gebouwresten en achtererfstructuren (zoals waterputten en – kuilen) kunnen gekoppeld worden aan bewoning voorkomend op de Ferrariskaart (zie Figuur 46, westelijk gebouw) en de Atlas der Buurtwegen (oostelijk gebouw). Wellicht legden we met S4.22 de oostelijke rand van de fundering of kelder van het westelijke gebouw bloot. Voor deze kelder of fundering geldt bijgevolg een *datum ante quem* van 1777 (cfr. voorkomen op Ferrariskaart). De uitbraakkuil die greppel S3.1 doorsnijdt en deze die spoornummer S2.7 meekreeg zouden restanten zijn van het oostelijke gebouw en een *datum ante quem* van 1841 (cfr. voorkomen op Atlas der Buurtwegen, zie Figuur 47).

Deze funderingen of kelderfragmenten vertoonden echter een verstoord karakter en zijn gevuld met secundair afbraakmateriaal. Er werden ook geen vondsten in aangetroffen. Het westelijk gebouw kan alleszins op basis van cartografisch materiaal in de 18 eeuw (of ouder) gedateerd worden; het oostelijk gebouw in de 19^e eeuw (of ouder).

Waarschijnlijk horen de achtererfstructuren zoals de waterputten of –kuilen ook bij deze fase.

Figuur 47: ASK op Atlas der Buurtwegen (1841) (Abo nv)

Recente landbouwactiviteiten (nieuwste tijd)

De vele scherp afgelijnde donkerbruine vierkante sporen wijzen op een tot de recente periode in gebruikname van het terrein voor landbouwactiviteiten. Historisch bronnen leren dat dit traditioneel landbouwsysteem inderdaad tot in de 19^e eeuw bleef voortbestaan.

5.3 ONDERZOEKSVRAGEN ONROEREND ERFGOED

- Zijn er archeologische sporen aanwezig?

Er werden bewoningssporen uit de middeleeuwen (een geïsoleerde paalkuil - vermoedelijke datering - en een greppel) en post-middeleeuwen (greppels, kelder, muurresten, kuilen, uitbraaksporen, waterputten/kuilen) en landbouwsporen uit de nieuwste tijd (heipalen) aangetroffen. Het merendeel van de 74 sporen is echter duidelijk van subrecente en recente aard.

- Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?

De sporen zijn scherp afgelijnd en vaak goed en diep bewaard.

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

De paalkuil in het zuidoosten ligt erg geïsoleerd en maakt vermoedelijk deel uit van een nederzetting die ten oosten van het onderzoeksterrein ligt. Een tweetal greppels maken mogelijk deel uit van één laat-middeleeuws greppelsysteem, maar de andere dateren alle uit verschillende periodes. De stenen resten in het noorden van het onderzoeksgebied maken deel uit van enerzijds het westelijk (zie Ferrariskaart) en anderzijds het oostelijk gebouw (zie Atlas der Buurtwegen).

- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Een tweetal sporen kunnen in de middeleeuwen geplaatst worden. De overige dateren uit de nieuwe en nieuwste tijd.

- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?

Er zijn niet meteen indicaties omtrent artisanale activiteiten.

- Welk is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?

Het plaggendek heeft de sporen ouder dan ten jongste de 19^e eeuw (opgave traditioneel systeem, datering van beginfase is niet gekend) afgedekt. Een aantal recentere grondsporen en stenen structuren gingen door dit plaggendek. De weinige interessante sporen komen in het zuidelijk, hoger gelegen en dus drogere gedeelte van het plangebied.

- Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?

Nee, maar de sporen zijn van (sub)recente, geïsoleerde of verstoorde aard.

5.4 BESLUIT

Het proefsleuvenonderzoek leverde 74 sporen op die voor het merendeel bestaan uit grondsporen maar ook uit enkele bakstenen structuren. Deze sporen kunnen onderverdeeld worden in 3 chronologische occupatiefases: een middeleeuwse die wordt vertegenwoordigd door één of twee greppels en (vermoedelijk) een paalkuil, een post-middeleeuwse die wordt gekenmerkt door een kelder/fundering, waterputten/kuilen, kuilen, uitbraaksporen en tenslotte een recente fase die wijst op de landbouwactiviteiten die tot voor kort ter hoogte van het onderzoeksterrein werden uitgevoerd. Er werden zeer duidelijk sporen die op bewoning en gebruik van het terrein tijdens de post-middeleeuwen wijzen aangetroffen. Het zwaartepunt van de occupatie tijdens de middeleeuwen echter bevindt zich vermoedelijk aan de oostkant van het plangebied.

5.5 SAMENVATTING

Eerder werd een archeologienota betreffende het onderzoeksterrein geschreven door Monument Vandekerckhove. De af- of aanwezigheid kon op basis van enkel een bureaustudie niet afgeleid noch gestaafd worden. Er werd dan ook verder vooronderzoek geadviseerd. Om veelvuldige redenen diende het geadviseerde vooronderzoek met ingreep in de bodem in uitgesteld traject te gebeuren. Gezien het terrein zo goed als volledig verstoord zal worden tijdens de geplande werken (bouw appartements- en woningenblok, wegenis, nutsvoorzieningen, groenzone) werd quasi het volledige terrein meegenomen in het advies.

Tijdens het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek werd een redelijk aantal sporen (zowel grondsporen als een aantal stenen structuren) aangetroffen. Een paar (één greppel en één paalkuil) konden op basis van aardewerk of uiterlijk aspect in het vlak/coupe als middeleeuws worden aanzien. Niet alleen betreft het een gering aantal maar los daarvan lijkt de paalkuil ook niet meteen deel uit te maken van een structuur. Alle overige sporen konden in de nieuwe of nieuwste tijd gesitueerd worden. De stenen structuren die in deze periode geplaatst worden zijn daarenboven erg verstoord. Gezien de (sub)recent, geïsoleerde en/of verstoorde aard van de sporen lijkt een vervolgonderzoek niet te verantwoorden, noch opportuun.

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Didier Reyns	Director		25/08/2017
Patrick Hambach	Director		25/08/2017
Toon Moeskops	Business Unit Manager		25/08/2017
Anouk Van der Kelen	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		25/08/2017

7 BIBLIOGRAFIE

Acke B. e.a. 2016, Archeologienota, Brecht Cockstee (prov. Antwerpen), Verslag van Resultaten, Bureauonderzoek. Monument Vandekerckhove.

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2017

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2017

Geopunt Vlaanderen 2017

www.geheugenvannederland.nl

8 BIJLAGEN

8.1 SPORENLIJST

8.2 VONDSTENLIJST

8.3 PROFIELENLIJST

8.4 FOTOLIJST

8.5 DAGRAPPORT

8.6 ALLESPORENKAART

8.7 GEDIGITALISEERDE COUPES

8.8 GEDIGITALISEERDE PROFIELEN